

T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLKÖĞRETİM 4. VE 5. SINIF
SOSYAL BİLGİLER
ÖĞRETİM PROGRAMI ETKİNLİKLERİNİN
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ DOĞRULTUSUNDA DEĞERLENDİRİLMESİ
(SOMA ÖRNEĞİ)

SERKAN TAŞCI

DANIŞMAN ÖĞRETİM ÜYESİ

YRD. DOÇ. DR. İSMAİL TAŞLI

MANİSA

2012

ÖZET

Bu araştırma, 2011-2012 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinlikler hakkında 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin ve bu görüşlerin öğretmenlerin cinsiyetlerine, meslekteki kıdemlerine, eğitim düzeylerine, okuttukları sınıflara ve sınıf mevcuduna bağlı olarak, değişip değişmediğinin tespiti amacıyla yapılmıştır.

Araştırmada, verilerin toplanması için araştırmacı tarafından, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere ilişkin görüşlerine yönelik Likert tipi anket uygulanmıştır.

Araştırmanın çalışma evrenini Milli Eğitim Bakanlığı Manisa ili Soma ilçesi Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilköğretim okullarında görevli 4. ve 5.sınıfları okutan öğretmenler; örneklemini ise, Manisa ili Soma ilçe merkezindeki Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi ilköğretim okullarında 17 ilköğretim okulunda görevli, 4 ve 5.sınıfları okutan 95 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır.

Araştırma sonucunda, ilköğretim okullarında görev yapan 4.-5. Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına ilişkin görüşlerinin öğretmenlerin cinsiyetine, meslekteki kıdemlerine, okuttukları sınıflara göre anlamlı farklılık göstermediği; eğitim düzeylerine ve sınıf mevcuduna göre ise öğretmen görüşlerinde anlamlı farklılık olduğu; bulunmuştur.

Çalışmanın analizinde SPSS 13.0 paket programı kullanılmış. Çalışmada sürekli değer alan değişkenler ortalama, medyan, standart sapma, minimum ve maksimum değerleriyle, kategorik değer alan değişkenler frekans ve yüzde ile gösterilmiştir. Çalışmada değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu Shapiro Wilk testiyle test edilmiştir. Normal dağılım göstermeyen sürekli değişkenlerin 2 grup karşılaştırmalarında Mann-Whitney U testi ile, 3 grup karşılaştırmalarında Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Çalışmadaki 40 soruluk ölçeğin güvenilirliği için güvenilirlik analizi yapıldı ve "cronbach alpha" 0,957 bulunmuştur. Ki bu değer ölçeğin güvenilirliğin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Çalışmada p değeri 0,05'in altındaki karşılaştırmalar anlamlı kabul edilmiştir.

ABSTRACT

This research has been made in order to definite the views of 4th and 5th class teachers about Acitivities Of The Social Studies Teaching Curriculum and variation of their views according to their sex, graduation, precedence, the classes they tought and the number of students in their class in 2011 – 2012 education year.

In order to get data, a likert type questionnaire aiming teacher's view about The Acitivities Of The Social Studies Teaching Curriculum was applied.

The universe of the research is composed by the class teachers working in the primary schools belonged to Ministry of National Education, National Education Directory in Soma, Manisa as teachers of 4 and 5 th classes. On the other hand the sample of the research is composed by randomly chosen 95 class teachers working in formal primary schools belonged to National Education Directory in Soma, Manisa as teachers of 4 and 5 th classes.

As a result of the research, the view of the 4th and 5th classes' teachers working in primary schools about the Social Studies Teaching Curriculum does not change meaningfully according to teachers' sex, graduation, the classes they taught , but it changes meaningfully according to teachers' level of education and the number of students in their classes.

SPSS 13. O software package is used for the analysis of the study. In the research, variables taking permanent value are shown with average, median, standard deviation, minimum and maximum values; variables taking categorical value are shown with frequency and percent. In the research, the suitability of variables to normal distribution is tested with Shapiro Wilk Test. For 2 group comparison of permanent value not showing normal distribution , Mann-Whitney U Test is used; for 3 group comparison Kruskal Wallis Test is used. For the reliability of 40-item scale, reliability analysis is performed, and "Cronbach Alpha" is found 0,957. This value shows that the reliability of the scale is quite high. In the research comparison, P value less than 0,05 , is not accepted as significant.

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Etkinliklerinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi (Soma Örneği)" adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

17.07/2012
Serkan
Serkan TAŞCI

T.C.
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYINLAMA İZİN FORMU

Referans No	437595
Yazar Adı / Soyadı	SERKAN TAŞCI
Uyruğu / T.C.Kimlik No	T.C. 62527058476
Telefon / Cep Telefonu	
e-Posta	serkantasci45@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	İLKÖĞRETİM 4. VE 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI ETKİNLİKLERİNİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ DOĞRULTUSUNDA DEĞERLENDİRİLMESİ (SOMA ÖRNEĞİ)
Tezin Tercümesi	THE EVALUATION OF PRIMARY SCHOOL 4th AND 5th CLASS TEACHERS ABOUT ACTIVITIES OF THE SOCIAL STUDIES TEACHING CURRICULUM (SAMPLE OF SOMA DISTRICT)
Konu Başlıkları	Eğitim ve Öğretim
Üniversite	Celal Bayar Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	İlköğretim Bölümü
Anabilim Dalı	İlköğretim Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2012
Sayfa	86
Tez Danışmanları	Yrd. Doç. Dr. İSMAIL TAŞLI
Dizin Terimleri	Sosyal bilgiler eğitimi—Social studies education
Önerilen Dizin Terimleri	
Yayınlama İznini	☒ Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum ☐ Ertelenmesini istiyorum

a. Yukarıda başlığı yazılı olan tezinin, ilgililerin incelemesine sunulmak üzere Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından arşivlenmesi, kağıt, mikrofilm veya elektronik formatta, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezimize ilgili fikri mülkiyet haklarımızın saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) ve ertelenme talebi olmayacağını izninizle beyan ederim.

18.07.2012

İmza:

18.07.2012 13:1

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 25.06.2012 tarih ve 12/11 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisans Üstü öğretim Yönetmeliği'nin 24. Maddesi gereğince Enstitümüz İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Serkan TAŞCI'nın "İlköğretim 4-5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Etkinliklerinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi (Soma Örneği)" Konulu tezi incelenmiş ve aday 05.07.2011 tarihinde saat 16.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 20 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna	☒	<u>OY BİRLİĞİ</u>	☒
DÜZELTME yapılmasına	* ☐	<u>OY ÇOKLUĞU</u>	☐
RED edilmesine	** ☐	ile karar verilmiştir.	

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.

** Bu halde adayın kaydı silinir.

BAŞKAN

Yrd. Doç. Dr. İsmail TAŞLI

(Danışman)

ÜYE

Doç. Dr. Celal METİN

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Murat AKYILDIZ

Evet Hayır

*** Tez, burs, ödül veya Teşvik prog. (Tüba, Fulbright vb.) aday olabilir

Tez, mutlaka basılmalıdır

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, başını gereksizdir.

ÖNSÖZ

Eğitim en genel tanımıyla, bireyin davranışlarında, kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak kalıcı, izli istendik davranış değişikliği meydana getirme sürecidir. Bu süreç içerisinde bireyin kişiliğinin gelişimine yardım eder, bireyi toplum yaşamına hazırlayacak olan bilgi, beceri ve davranışları kapsar.

Eğitim bireyi toplum yaşamına hazırlarken en büyük görev Sosyal Bilgiler Dersine düşmektedir. Ülkemizdeki Sosyal Bilgiler Ders Programı, 2004-2005 eğitim öğretim yılında yapılandırıcı öğretim programı olarak hazırlanmış ve pilot okullarda uygulanmıştır. 2005-2006 eğitim öğretim yılında ise Türkiye'deki tüm ilköğretim okullarında uygulanmaya başlanmıştır.

Bu çalışma Soma ilçesindeki İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Etkinliklerinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Sosyal Bilgiler Ders Programının geliştirilmesine yönelik ileride yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmamada yardımını ve desteğini benden esirgemeyen değerli danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. İsmail TAŞLI'ya, istatistik çalışmalarında önerilerini aldığım Sayın Yrd. Doç. Dr. Murat AKYILDIZ'a, tavsiye ve ilgilerini esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Yüksel ABALI'ya, geliştirmiş olduğu ölçeği kullanmama izin veren Sayın Arş. Gör. Gökçe KILIÇOĞLU'na üzerimde emekleri olan tüm öğretmenlerime ve her zaman en büyük destekçim olan aileme içtenlikle teşekkür ederim.

Manisa-2012
Serkan TAŞCI

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEZ VERİ FORMU.....	I
TÜRKÇE ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
YEMİN METNİ.....	IV
TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU	V
TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI.....	VI
ÖNSÖZ.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	VIII
TABLolar ve ŞEKİLLER LİSTESİ.....	IX
KISALTMA LİSTESİ.....	XII
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM : SOSYAL BİLGİLER VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ.....	3
1.1. Eğitim İle İlgili Kavramlar.....	3
1.1.1. Eğitim.....	3
1.1.2. Öğretim.....	4
1.1.3. Öğrenme.....	5
1.2. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler.....	6
1.2.1. Sosyal Bilimler	6
1.2.2. Sosyal Bilgiler	7
1.2.3. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler Arasındaki İlişki.....	9
1.2.4. Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi.....	11
1.2.5. Sosyal Bilgilerin Önemi.....	14
1.2.6. Sosyal Bilgilerin Amacı.....	15
1.3. Sosyal Bilgiler Programı ve Özellikleri.....	16
1.3.1. Programın Genel Amaçları.....	19

1.3.2. Programın Vizyonu.....	22
1.3.3. Programın Temel Yaklaşımı.....	23
1.3.4. Programın Yapısı.....	25
1.3.4.1. Beceriler.....	25
1.3.4.2. Kavramlar.....	27
1.3.4.3. Değerler.....	29
1.3.5. Programın Değerlendirilmesi.....	32
1.4. İlgili Araştırmalar.....	37
1.5. Problem.....	46
1.5.1. Alt Problemler.....	46
1.6. Araştırmanın Amacı.....	47
1.7. Araştırmanın Önemi.....	47
1.8. Sınırlılıklar.....	47
2. BÖLÜM : MATERYAL VE YÖNTEM.....	47
2.1. Araştırmanın Modeli.....	49
2.2. Evren ve Örneklem.....	49
2.3. Veri Toplama Aracı.....	51
2.4. Verilerin Toplanması.....	51
2.5. Verilerin Analizi.....	52
3. BÖLÜM : BULGULAR VE YORUM.....	53
3.1. Bulgular ve Yorum.....	53
4. BÖLÜM : SONUÇ VE ÖNERİLER.....	60
4.1 Sonuçlar.....	60
4.2. Öneriler.....	61
Kaynaklar.....	63
Ekler.....	68

TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil -1. Sosyal Bilgilerin Kapsamı.....	8
Şekil -2. Sosyal Bilgilerin Yararlandığı Bilgi Kaynakları.....	10
Şekil -3. Program Geliştirme Modeli	13
Tablo-1. İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı 4. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteleri ve Süreleri.....	21
Tablo-2. İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı 5. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteleri ve Süreleri	22
Tablo-3. 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde öğrenme alanlarına göre doğrudan verilecek beceriler.....	26
Tablo-4. 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde öğrenme alanlarına göre doğrudan verilecek beceriler.....	27
Tablo-5. Sosyal Bilgiler Programının değerleri.....	29
Tablo-6. 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde öğrenme alanlarına göre doğrudan verilecek değerler.....	30
Tablo-7. 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde öğrenme alanlarına göre doğrudan verilecek değerler.....	31
Tablo-8. Anket Uygulana Okullar Ve Öğretmen Sayıları.....	50
Tablo-9. Öğretmenlerin Cinsiyet Durumlarına Göre Frekans Dağılımı.....	53
Tablo-10. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımları.....	53
Tablo-11. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Dağılımları.....	54
Tablo-12. Öğretmenlerin Okuttukları Sınıflara Göre Dağılımları.....	54
Tablo-13. Öğretmenlerin Okuttukları Sınıflardaki Öğrenci Sayılarına Göre Dağılımları.....	55
Tablo 14. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Etkinliklere Yönelik Görüşlerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından Farklılıklarına İlişkin “Mann Whitney U testi Bulguları”	55
Tablo-15. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Etkinliklere Yönelik Görüşlerinin Mesleki Kıdem Değişkeni Açısından Farklılıklarına İlişkin “Kruskall Wallis testi Bulguları”	56
Tablo-16. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Etkinliklere Yönelik Görüşlerinin Öğretmenlerin Eğitim Düzeyleri Değişkeni Açısından Farklılıklarına İlişkin “Kruskall Wallis testi Bulguları”	57

Tablo-17. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Etkinliklere Yönelik Görüşlerinin Okuttukları Sınıf Değişkeni Açısından Farklılıklarına İlişkin “Mann Whitney U testi Bulguları”	58
Tablo-18. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Etkinliklere Yönelik Görüşlerinin Sınıf Mevcudu Değişkeni Açısından Farklılıklarına İlişkin “Mann Whitney U testi Bulguları”	58

KISALTMA LİSTESİ

ABD	: AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ
EĞİTİM ENST.	: Eğitim Enstitüsü
EĞİTİM Y.O.	: Eğitim Yüksekokulu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MEM	: Milli Eğitim Müdürlüğü
OKS	: Orta Öğretim Kurumlar Sınavı
SBDÖP	: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı
TTKB	: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
VB	: Ve benzeri
VS	: Vesaire

GİRİŞ

İnsanoğlu yaşadığı süreç içerisinde çevreden gelen etkilere karşı bilinçli ya da bilinçsiz olarak tepkiler vererek davranış değişikliğine gitmiştir. Bu demek oluyor ki insanoğlu yaşamı boyunca eğitim kavramıyla iç içe yaşamıştır. Günümüz dünyasında ise gelişme ve değişmeler her alanda olmakta ama buna paralel olarak da insanoğlunun yaşamı git gide daha karmaşık hale gelmektedir. Bu gelişim ve değişim çağında, çağın gereklerine uygun, nitelikli bireyler yetiştirmek zorunlu hale gelmiştir. Bunu sağlayabilmek için ise modern eğitim ve öğretim yöntem ve teknikleri kullanılmakta, mevcut eğitim programları, program geliştirme yaklaşımları ve modelleri incelenmekte, değerlendirilmekte ve geliştirilmektedir.

Tarih, coğrafya, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, felsefe ve ekonomi gibi birçok alanı sosyal bilimler içerisinde barındırır. Bu sosyal bilimlerin ne derecede önemli olduğunun bir kanıtıdır. Bu derecede önemli olan sosyal bilimlerin bireye kazandırılmasında mutlaka eğitime ihtiyaç duyarız, işte bu durumda karşımıza Sosyal Bilgiler kavramı çıkar. Sosyal Bilgiler bütün çeşitleriyle yeryüzüne bağlı olan olayları tanıtan, bunların oluş sebeplerini açıklayan, vatandaşlık hak ve ödevlerini, sorumluluklarının neler olduğunu belirten, kısaca insan ve onun sosyal ve fiziki çevresiyle, geçmişte, günümüzde ve gelecekteki etkileşimini ortaya koyan bilgilerdir. Bu derece önemli bir yer tutan Sosyal Bilgiler ilköğretimin her iki kademesinde de öğrencilere verilmektedir.

Sosyal Bilgiler dersi, Türk eğitim sisteminde eskiden beri var olmuştur fakat farklı isimler altında eğitim uygulanmıştır. Ülkemizde disiplinler arası bir program ve bir ders olarak Sosyal Bilgiler, 1960'lı yıllarda benimsenmiştir. Bu tarihten önce, gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet Döneminde, bu dersin kapsamına giren disiplinler ilköğretim düzeyinde verilmiş olsa da bu disiplinler farklı dersler ve farklı isimler altında zaman içerisinde değişiklikler yapılarak verilmiştir.

Bütün bu gelişmelerin ardından yapılandırıcı yaklaşımın ışığında eğitim sistemimizde de yeniliklere ve değişikliklere gidilmiştir. İlk olarak pilot okullarda uygulamaya konulan ilköğretimin birinci kademesindeki program değişikliği 2004-2005

eğitim ğretim yılında pilot okullarda uygulanmaya başlanmıştır. 2005-2006 eğitim ğretim yılında ise Türkiye'deki tüm ilköğretim okullarında uygulanmaya başlanmıştır.

Programların uygulama süreci içerisinde araştırmalara dayalı olarak sürekli geliştirilerek hem değişen ve gelişen koşullara ayak uydurması hem de toplumsal gelişmelerde itici güç olması sağlanmalıdır. Programların geliştirilmesi programlar hakkında değerlendirmeler yapılması ile mümkündür. Programların uygulayıcıları olarak öğretmenlerin program hakkındaki görüşleri önemlidir. Bu nedenle araştırmada Sosyal Bilgiler ğretime katkı sağlamak amacıyla ilköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi ğretim Programındaki etkinliklere ilişkin, programın uygulayıcısı olan sınıf ğretmenlerinin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın birinci bölümünde, literatürle ilgili teorik bilgilere ve benzer araştırmalara, ikinci blmde ise araştırmaya konu olan probleme ve alt problemlere, araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, verilerin toplanmasına ve toplanan verilerin ozmlenmesine ilişkin bilgilere, üçüncü blmde, programdaki etkinliklerin değerlendirilmesine ait bulgu ve yorumlara, dördüncü blmde ise sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

1. BÖLÜM : SOSYAL BİLGİLER VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Bu bölümde eğitim ile ilgili kavramlar ve Sosyal Bilimler ile Sosyal Bilgiler kavramları hakkında bilgi verilecek daha sonra Sosyal Bilgiler Programının özellikleri, yapısı ve değerlendirilmesi üzerinde durulacak ve ilgili araştırmalar hakkında bilgi verilecektir.

1.1. Eğitim İle İlgili Kavramlar

Eğitim, öğretim ve öğrenme kavramları birbirleriyle yakından ilişkilidir. Anlamları birbirlerinden farklı olan eğitim, öğretim ve öğrenme kavramlarına, bu bölümde açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

1.1.1. Eğitim

Eğitim insanın doğumundan başlayıp ölümüne kadar uzanan süreci kapsayan bir kavramdır. Bu uzun süreci kapsayan kavram hakkında pek çok eğitimcimiz farklı şekillerde tanımlamalarda bulunmuşlardır. Bu tanımlara bakacak olursak;

Eğitim, geniş anlamda, bireyin toplumun standartlarını, inançlarını ve yaşama yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir (Smith, Stanley, Shores, 1957'den aktaran Fidan, Erden, 1998, 8).

Eğitim kişinin yaşadığı toplum içinde değeri olan, yetenek, tutum ve diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçlerin tümüdür (Fidan, 1985:8).

İnsan Hakları Belgeleri eğitimi, “insan kişiliğini tüm yönleriyle geliştiren, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı pekiştiren bir etkinlik olarak tanımlamaktadır.” (Altunya, 1998:79).

Eğitim, “önceden saptanmış amaçlara göre insan davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkinlikler dizgesidir.” (Oğuzkan, 1981:61-62).

Eğitim; “bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik davranış değişikliği meydana getirme sürecidir.” (Ertürk, 1984:12).

Her insan sahip olduğu birçok yetenek ve ihtiyaçları ile dünyaya gelir. İhtiyaçların karşılanması ve yeteneklerinin geliştirilebilmesi için insanlar hayatları boyunca süren bir yetiştirme ve yetiştirilme süreci içine girerler. En geniş anlamı ile eğitim, bu yetiştirme-yetiştirilme sürecini kapsayan bir kavramdır (Ergün ve Ergezer, 1991:1).

“İdealistler eğitimi Tanrı’ya ulaştırma süreci için yapılan etkinlikler, Realistler insanı toplumun başat değerlerine göre yetiştirme süreci, Marksistler çelişkiyi en aza indirip üretimde bulunma süreci, Pragmatistler ise, yaşantılar yoluyla kişide istendik davranış değişikliği oluşturma süreci, Varoluşçular ise insanı sınır durumuna getirme süreci olarak ele almışlardır.” (Sönmez, 1999:27).

“Eğitim, kişinin kendinin tanımına yardım eden, yaratılışını koruyan, onu geleceğe hazırlayan, sosyal uyum içinde yaşamasına zemin oluşturan çalışmalar bütünüdür.” (Çağlayan, 2002:13).

Eğitim, fiziksel uyarımlar sonucu, beyinde istendik biyo-kimyasal değişiklikler oluşturma sürecidir (Sönmez, 1999:27).

İnsan, emme, solunum vb. doğuştan getirdiği birkaç tepkinin dışında hemen hemen her davranışı öğrenmek zorundadır. İnsan, davranışlarının bir kısmını kendi kendine öğrenir ama davranışının büyük bir kısmını başkalarına bakarak ya da onların kılavuzlaması ile öğrenir. İnsanların başkalarının kılavuzlaması ile öğrenmesi, başkalarınca eğitilmesi demektir. İnsanların, başkalarının etkisi ile öğrenmesi ömür boyu sürmektedir. Böylece insan, doğumundan ölümüne kadar eğitim süreci içinde yaşar (Başaran, 1996: 167).

Tüm bu tanımlardan sonra eğitim için, insanın yaşantısı yoluyla çevreden kazandığı davranışlarla kendisini geliştirme sürecidir, denilebilir.

1.1.2. Öğretim

Öğretim, içsel bir süreç ve ürün olan öğrenmeyi destekleyen ve sağlayan dışsal olayların planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi sürecidir (Senemoğlu, 2003:399).

Eğitimin planlı ve programlı bir şekilde belli bir zaman diliminde ve belli bir mekanda gerçekleştirilen bölümüne öğretim denir (Kıncal, 2006:5).

Öğretim; “öğrenmenin gerçekleşmesi ve bireyde istenen davranışların gelişmesi için uygulanan süreçlerin tümü” olarak belirtmektedir (Güngördü, 2002:7).

Eğitim ve öğretim kavramları bazen birbirlerinin yerine kullanılsa da bu kavramlar hem anlamları hem de kapsamaları bakımından birbirlerinden farklıdır. Yukarıdaki tanımlardan anlaşılacağı üzere, öğretim, eğitimden daha dar kapsamlıdır. Eğitim yaşam boyu sürer, öğretim ise, okulda planlı ve programlı bir şekilde yürütülür. Öğretim eğitimin alt kesimlerinden biridir. Eğitim kavramı öğretimi kapsayabilir, fakat öğretim kavramının eğitimi kapsamaması mümkün değildir.

1.1.3. Öğrenme

İnsanın tek ve en karakteristik yönü öğrenmesidir. Öğrenme, insanın öylesine köklü bir niteliğidir ki, bunun insan için hemen hemen zorunlu olduğu söylenebilir (Bruner, 1991:93).

Birey, yaşayabilmek için gerekli tüm davranışları öğrenmek zorundadır. Bireyin öğrenmesi yaşam boyu süren bir oluşumdur. İnsan yaşadığı sürece öğrenir. “Öğrenme” teriminin sadece bilgi edinme ya da “belleme” den daha geniş bir anlamı vardır. Bu kavram yaşantılar sonucu davranışların değişmesi ve de çevreye daha iyi uyum sağlama oluşumu olarak tanımlanabilir. Daha kapsamlı olarak öğrenme, yaşantılar sonunda davranışları, daha iyi karşılayacak biçimde değiştirme anlamına gelir (Baymur, 1994:172).

Bir diğer tanıma göre öğrenme, bireyin çevresiyle etkileşimi sonucu kendisinde meydana gelen kalıcı izli değişimlerdir (Fidan, 1996:85).

Öğrenme, tekrar ya da yaşantı yoluyla organizmanın davranışlarında meydana gelen oldukça kalıcı/sürekli değişikliklerdir (Bacanlı, 2004:145).

Bu tanımlar ışığında öğrenme, yaşantılar yoluyla kazanılan davranışlardaki kalıcı değişikliklerdir ve şu özellikleri vardır:

- 1- Öğrenmede davranış değişikliği meydana gelir.
- 2- Öğrenme hangi düzeyde olursa olsun sonunda mutlaka davranış değişikliği oluşur.
- 3- Öğrenme yaşantılar sonucunda oluşur.
- 4- Doğuştan getirilen özellikler öğrenme olarak nitelendirilmez.
- 5- Öğrenme olabilmesi için, bireyin gösterdiği davranışın sürekliliğinin olması gerekir.

1.2. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler

Sosyal bilimler ve sosyal bilgilerin birbiriyle yakın ilişkisi vardır. Bu ilişkinin anlaşılabilmesi için sosyal bilimler ve sosyal bilgiler tanımlarının incelenmesinde fayda vardır.

1.2.1. Sosyal Bilimler

Sosyal bilimler, bilimsel metotlarla toplumların incelendiği disiplinlerdir. Esas konu, gruplar içinde meydana gelen insan etkinliğidir, amaç ise beşerî anlayışın gelişmesidir. Sosyal bilimler denildiğinde akla matematik, fen, felsefe gibi disiplinlerin dışında kalan, insanı ve insanın meydana getirdiği olguları konu edinen disiplinler gelmelidir. İnsanî bilimler veya davranış bilimleri olarak da sınıflandırılan bu disiplinler; tarih, coğrafya, psikoloji, hukuk, sosyoloji, ekonomi, eğitim, siyasal bilimler, kent planlaması, antropoloji vs. olarak sıralanabilir (Köstüklü, 1999).

Sosyal bilimler kavramı birçok ülkede kullanılmaktadır. Ülkemizde de ortaöğretim seviyesinde sosyal bilimler öğretimi, tarih, coğrafya, psikoloji, sosyoloji, mantık derslerinde gerçekleştirilmektedir (Köstüklü, 1999).

Sosyal Bilimler, insanla ilgili bilgiler üreten disiplinler topluluğudur ve her bir Sosyal Bilim disiplini, insanın bir boyutunu inceleyerek o alanla ilgili bilimsel bilgiler üretir (Öztürk ve Dilek, 2004: 23, Paykoş,1995).

Gerçek yaşamda toplumsal olgu ve olayları tek bir disiplinle açıklamak ya da bir toplumsal problemin çözümünde tek bir disiplinin ilke ve kavramlarından yararlanmak mümkün değildir. Günümüzde meydana gelen pek çok toplumsal olay ve sorunu anlayabilmek için hemen hemen Sosyal Bilimlerin tüm disiplinlerinden yararlanmak gerekmektedir. Örneğin, son yıllarda ülkemizin en önemli sorunlarından biri olan terörün nedenlerini açıklayabilmek için, terör eylemlerine katılan kişilerin etnik özelliklerinin (Coğrafya), bölgede geçmişte hangi olayların olduğu (Tarih), bölgenin gelir durumu ve üretim biçimi (Ekonomi), terör gruplarının yapıları, grup içi dayanışmalarının kaynakları, aileleri ile ilişkileri (Sosyoloji), teröristlerin hangi ülkeler tarafından niçin desteklendikleri (Politika ve Ekonomi) ve teröristlere ve terörist eylemlere karşı ülkemizde hangi kurumlar tarafından ne gibi önlemler alındığı (Politika) araştırılmalıdır (Erden, 1996: 34).

“Sosyal Bilgiler” ve “Sosyal Bilimler”in çoğu kez eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir. Ancak eğitim- öğretim süreci içinde bu iki kavramın farklı olarak ele alındıklarını belirtmek gerekir. Sosyal Bilgiler öğretiminde içerik genellikle Sosyal Bilimlerle ilgili disiplinlerden seçilmektedir. Bu bakımdan Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler birer kavram olarak eş anlamlı olmasalar bile, aralarında yakın bir ilişki vardır (Can, Yaşar, Sözer,1998:3).

1.2.2. Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgiler kavramı ilk kez 1916 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde Milli Eğitim Derneği’nin Orta Dereceli Okulları Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi tarafından kabul edilmiştir. Komite sosyal bilgiler kavramını şu şekilde tanımlamıştır; Konusu doğrudan insan cemiyetinin teşkilat ve gelişimine ve sosyal birliklerin bir parçası olması dolayısıyla insana ilişkin bilgiler sosyal bilgilerdir (Köken, 1995).

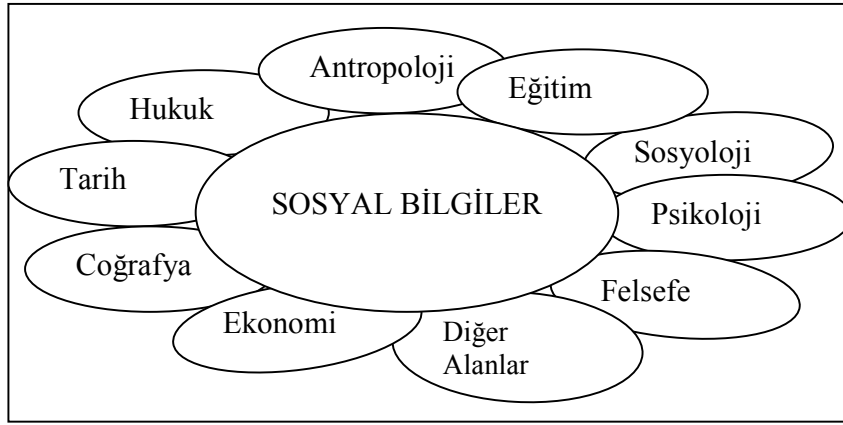
Sosyal bilgiler insanı ve yaşamı konu alır. Kendimizi ve başkalarını daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Sosyal bilgileri tanımlamak, coğrafya veya tarih gibi bir disiplini tanımlamaktan daha zordur, çünkü sosyal bilgiler disiplinler arası ve çok disiplinli bir alandır. Bununla birlikte sosyal bilgilerin iki temel farklı özelliği, vatandaşlık

yeterliliklerini kazandırmak için oluşu ve bütüncül, disiplinler arası bir alan oluşudur (Doğanay, 2003).

Toplum içinde yaşayan bireylerin ihtiyaçları ile toplumun beklentileri arasındaki dengeyi sağlamada, bireylere gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırma açısından Sosyal Bilimlere önemli görevler düşmektedir. Sosyal Bilimlerin değişimi ve sürekliliği inceliyor olması, bireyi toplumsallaştırma amacı güden eğitimde, Sosyal Bilimlerin etkin bir yer kazanmasına yol açmış ve eğitimin, hem bir Sosyal Bilim dalı hem de Sosyal Bilimlerin uygulama alanı durumuna gelmesi “Sosyal Bilgiler” kavramını meydana getirmiştir (Dönmez, 2003: 32).

Sosyal Bilim dallarından özet olarak seçilmiş, öğrencilerin seviyelerine göre sadeleştirilmiş konuları kapsayan ve ilköğretim bölümlerinde okutulan dersin adıdır (Dönmez, 2003: 33).

Şekil -1. Sosyal Bilgilerin Kapsamı

Kaynak (Sönmez, 1997)

Tablodan da anlaşılacağı üzere Sosyal Bilgiler, diğer bilimlerle etkileşim halindedir.

Sosyal Bilgiler: İnsan faaliyetlerini kapsayan tüm disiplinlerden oluşan bir bileşke (Taşlı, 2000).

Sosyal bilgilerin tanımlarına bakıldığında, sosyal bilgilerin, sosyal bilimlerden faydalandığı anlaşılmaktadır, fakat sosyal bilimler, insan ilişkilerini incelerken, sosyal

bilgiler, bir okul eğitim programı olup, demokratik düzende vatandaşlık eğitimi programının bir bölümü olarak insan ilişkileri konusu üzerinde durmaktadır ve sosyal bilgilerin bilgi temelinin büyük kısmını sosyal bilimler oluşturmaktadır (Öztürk ve Dilek, 2004: 23; Paykoç, 1995; Sönmez, 1999: 20).

Sonuç olarak Sosyal Bilgilere, çeşitli sosyal bilim dallarından özet olarak seçilmiş konuların, öğrencilerin seviyelerine göre düzenlenerek planlı ve programlı bir şekilde okullarda okutulan dersin adıdır, diyebiliriz.

1.2.3. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler Arasındaki İlişki

Sosyal bilimler ile sosyal bilgiler kavramlarının çoğu kez eş anlamlı olarak kullanıldıkları görülmektedir. Ancak, eğitim öğretim süreci içinde bu iki kavramın farklı olarak ele alındıklarını belirtmek gerekir. Sosyal bilgiler öğretiminde içerik, genellikle sosyal bilimlerle ilgili disiplinlerden seçilmektedir. Bu bakımdan sosyal bilimler ile sosyal bilgiler, birer kavram olarak eş anlamlı olmasalar bile, aralarında yakın bir ilişki vardır (Can ve diğerleri, 1998:3).

Sosyal bilimler, insan tarafından üretilen gerçekle kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgilerdir (Sönmez, 1998:15).

Sosyal bilimler içerisinde tarih, coğrafya, hukuk, ekonomi, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, filoloji, eğitim vb. gibi toplum yaşamına dönük bilim dalları yer almaktadır.

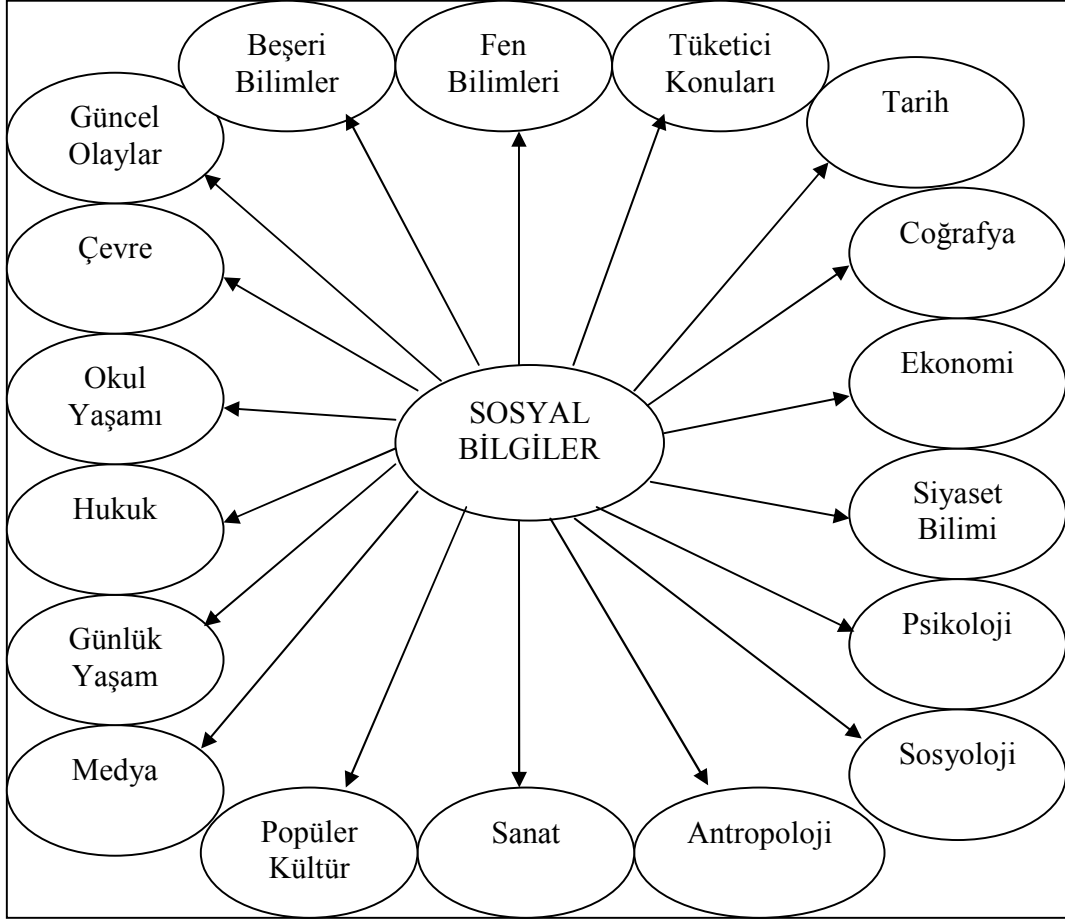
Sözü edilen bilim dallarının konu alanlarına bakıldığında organik bir bağla birbirlerine bağlı oldukları görülmektedir. Sosyal bilgiler dersi, bireyi sosyal yaşamda etkin, verimli, sorumlu ve kendi kendine yaşam sorunlarına karşı meydan okuyan bir modern insan olarak yetiştirmeyi hedefleyen disiplinler arası bir programdır (Duman ve İkiel, 2002:254).

Sosyal Bilgiler; ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma

alanıdır. Sosyal Bilgiler kapsamında ağırlık, disiplinler arası ve bütünleştirilmiş bir eğitim programı yoluyla vatandaşlık kavramının geliştirilmesine verilmiştir. Sosyal Bilgiler eğitimi, ilköğretim çağında verilmektedir (Erden, 1996: 8, Dönmez, 2003: 33).

Sosyal bilgiler, konu ve temaların öğretiminde sosyal bilimlerden daha çok kullanılırken sosyal bilimler daha çok ayrı ayrı disiplinler olarak öğretilir. Sosyal bilgiler daha çok ilköğretimde verilir. Sosyal bilimler ise ortaöğretim ve üniversitede öğretilir (Köstüklü, 1999).

Şekil -2. Sosyal Bilgilerin Yararlandığı Bilgi Kaynakları (Öztürk ve Dilek, 2004, s19).

1.2.4. Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi

Sosyal Bilgiler kavramı ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde 1892 yılında toplanan Milli Eğitim Konseyi tarafından ele alınmıştır. Bu konsey A.B.D.'ye dünyanın çeşitli yönlerinden gelerek Amerikan vatandaşı olan insanlara, milli toplum anlayışını oluşturmak üzere Sosyal Bilgiler dersini düzenlemiştir. Sosyal Bilgiler dersinin programı, Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinden oluşturulmuş ve toplumun ihtiyaçlarına göre yeniden biçimlendirilmiştir (Dönmez,2003:34).

Sosyal Bilgiler kavramının kabulü ise ilk kez yine ABD'de 1916 yılında Milli Eğitim Derneği'nin "Orta Dereceli Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi" tarafından gerçekleştirilmiştir. Komite bu kavramı; "konusu doğrudan insan toplumunun teşkilatına ve gelişmesine toplumsal birliklerin bir parçası olması dolayısıyla insana dair bilgiler, Sosyal Bilgilerdir" şeklinde tanımlamıştır (Dönmez, 2003: 34).

Bu bağlamda Sosyal Bilgiler kavramının ABD'de ortaya çıkışının nedeni, devlet bünyesinde yaşayan bir çok milleti birbirleriyle kaynaştırarak ABD vatandaşı ve ABD milletine ait olma hissini onlara aşlamaktır diyebiliriz.

Ülkemizde ise disiplinler arası bir program yaklaşımı ve bir ders olarak sosyal bilgiler, Türkiye'de ilk kez 1960'lı yıllarda benimsenmiştir. Bu tarihten önce, gerek Osmanlı, gerekse Cumhuriyet Döneminde, bu dersin kapsamına giren disiplinler, ilköğretim düzeyinde ayrı dersler olarak verilmiştir (Öztürk ve Otluoğlu, 2003: 14-15).

Sultan II. Abdülhamid döneminde yalnız tarih ve coğrafya dersleri bazı programlarda yer almıştır. Nitekim 1892 yılında, İstanbul ve kasabalarda bulunan üç yıllık ibtidailer için hazırlanan programda, Mülahhas Tarih-i Osmanî ve Muhtasar Coğrafya-yı Osmânî derslerine yer verilmişti. 1904 yılında tüm ilkokulları kapsayan yeni programda ise, sadece Muhtasar Tarih-i Osmanî' ne yer verilmişti (Sağlam, 2006: 21).

1913 tarihli Tedrisât-ı İbtidâiye Kanun-ı Muvakkati ile ilköğretimin süresi altı yıla çıkarılarak, bu okullarda Tarih, Coğrafya, Malûmat-ı Medeniye ve Ahlâkiye ve İktisadiye derslerinin okutulması öngörülüyordu. Buradan Sosyal Bilgiler kapsamına giren derslerin

Cumhuriyetten önce okulların programlarına girdiği anlaşılmaktadır (Öztürk, Dilek ve diğerleri, 2004).

Cumhuriyet Döneminde ise ilköğretimle ilgili olarak 1926, 1930, 1932, 1936, 1948, 1962, 1968, 1989, 1993, 1997, 2004 yıllarında yapılan değişikliklere koşut olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi programlarında da bir takım düzenlemelere gidilmiştir (Yaşar,2005,s.335’ den Sözer,1998,s.9).

1926 İlkokul Programında, “ilkokulun temel amacı, genç kuşağın çevresine etkin bir biçimde uyumunu sağlamak üzere iyi vatandaşlar yetiştirmektir” ilkesi temel alınmış, tek disiplinli program desenine uygun olarak Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi derslerine dördüncü ve beşinci sınıfta altı saat ayrılmıştır (Yaşar,2005,s.335’ den Sönmez, 1994,s.12).

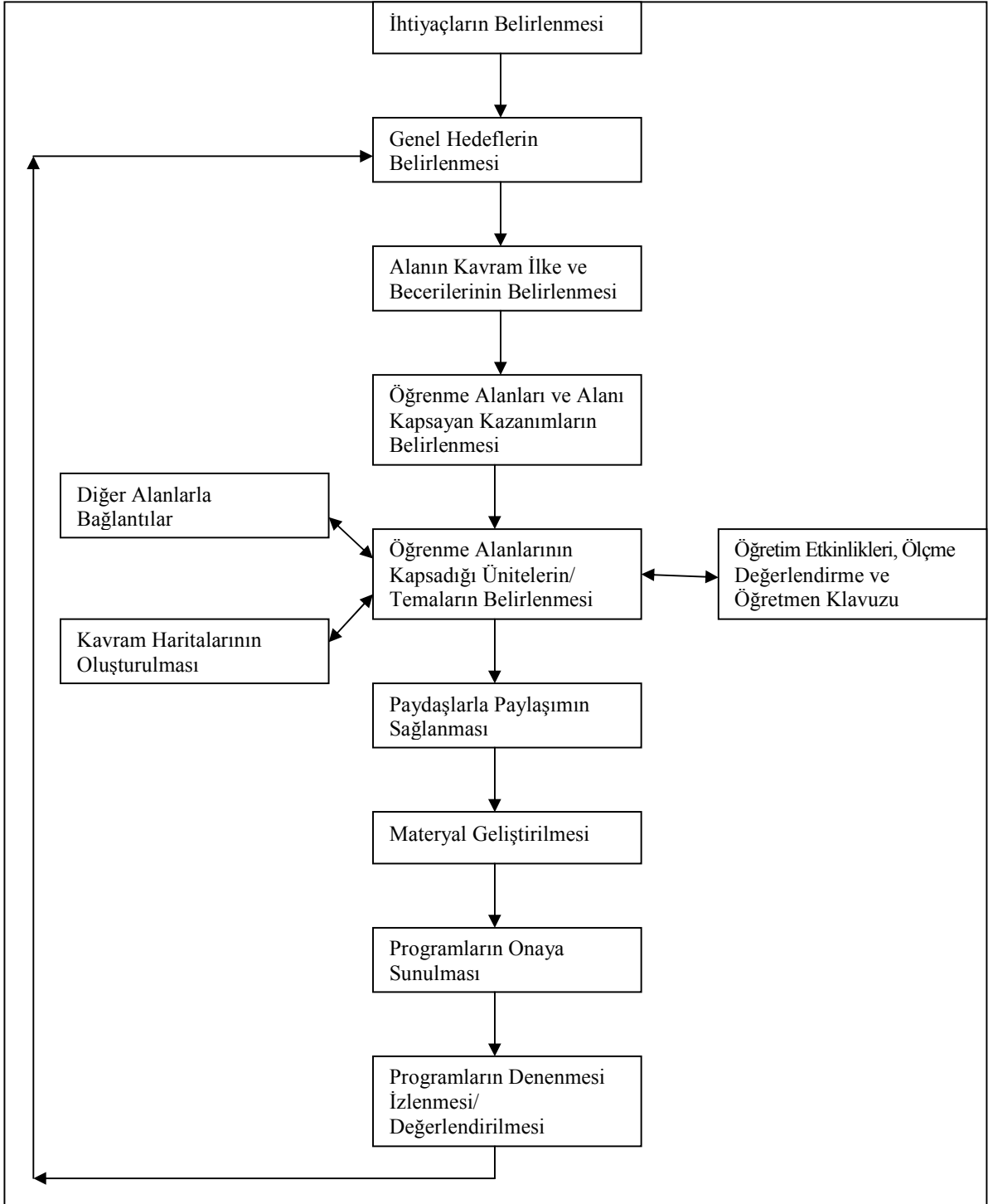
Türkiye’de ilk defa 1952 yılında İlköğretmen Okulları Programına Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi derslerinin yerine konulmuş, aynı yıl toplanan Beşinci Milli Eğitim Şurası’nda da ilk ve orta dereceli okullarda okutulması kararlaştırılmıştır (Yaşar,2005,s.335’ den, Binbaşoğlu, 1981, s.39).

1962 programında, Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi dersleri “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında birleştirilmiştir. 1968 programında ise bu ders “Sosyal Bilgiler” adını almıştır (Erden, 1996: 6). 4. ve 5. sınıflarda beş saat olarak okutulan 1968 programı, ufak değişikliklerin dışında, üzerinde önemli değişiklikler yapılmadan en uzun kullanılan program olmuştur (Çağlar, 1992: 22). Bu program 1998 yılına değin kullanılmış, 1998 yılında ise yeni bir ilköğretim okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı yürürlüğe konmuştur (Tazebay, 2000).

MEB TTKB tarafından 2000’li yıllarda program geliştirme çalışmaları başlamıştır. Taslak niteliğinde hazırlanan öğretim programlarının 2004-2005 yılında pilot okullarda ilköğretim birinci kademedede deneme uygulaması yapılmıştır. MEB’ce hazırlanan 2004 programları pilot okullarda uygulanan çalışmalar ışığında geliştirilen model baz alınarak hazırlanmıştır.

Şekil -3. Program Geliştirme Modeli

1998'de yılında Sosyal bilgiler programı ilköğretim 4., 5., 6., ve 7. sınıflara yönelik olarak haftada üçer saat olmak üzere toplam 108 saatlik süre öngörülerek hazırlanmıştır. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi adlı ders ise 7. ve 8. sınıflarda birer saattir. Ayrıca yalnızca 8. sınıflarda okutulan haftada iki saatlik T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük adıyla bir ders programı daha mevcuttur. Son olarak Yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim programı, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 14.07.2005 tarih ve 118 sayılı kararı ile 2005-2006 öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere kabul edilmiştir (Vural, 2005: 456).

1.2.5. Sosyal Bilgilerin Önemi

Biyolojik ve sosyal bir varlık olarak insan, toplum dediğimiz örgütlenmiş gruplar içinde dünyaya gelir ve her toplumun kendine özgü davranış biçimleri, değerleri, ahlak standartları vardır. Toplumların devamı, bu değerlerin yeni nesillere sağlıklı bir şekilde kazandırılmasına bağlıdır (Ata, 2007:11).

Her toplum, var olan kültürel değerlerini devam ettirebilmek için, bunları genç kuşağa kazandırmak ve o toplumu oluşturan kişileri kendi hedefleri doğrultusunda yetiştirmek ister.(Öztürk ve Dilek 2004: 17; Sönmez, 1999: 20). Bu noktada eğitim, toplumdaki kültürlenme sürecinin önemli bir parçasıdır. Bu kültürlenme, aile, sokak, işyeri vb. her türlü ortamda olabilir. Eğitimin bu türüne informal eğitim denilirken; okulda, belli amaçlar doğrultusunda önceden hazırlanmış programlara göre yapılanına ise formal eğitim denir (Fidan ve Erden, 2001: 3-4).

Fiziksel ve bedensel gelişme gösteren insan, toplumsal olarak da yaşadığı topluma uyum çabası içine girmektedir. İnsan topluma mecburdur; belirli bir toplumda yaşamak, o toplumun değerleri, inançları, alışkanlıkları kısaca yaşam tarzını öğrenmeyi kaçınılmaz olarak beraberinde getirir. Bu aşamada eğitim devreye girer ve eğitimden, insanın toplumsallaşmasına katkı sağlaması beklenir (Ayten, 2006).

Okul, gerçek hayatta öğrencinin karşılaşabileceği her türlü durumu öğrencilerine sunmalıdır. Bu anlamda toplumu etkileyen siyasi sistemlerle de öğrenciyi tanıştırmalıdır. Okul, öğrencileri gerçek hayata hazırlayan bir kurum olarak demokratik ilkelerin uygulamalar yolu ile kavratılması rolünü de üstlenmiştir. Toplumda demokratik düzenin sağlanmasında sınıftaki demokratik uygulamaların önemi büyüktür. Etkinliklerinin amacına ulaşması, demokratik katılımı gerekli kılmaktadır (Arabacı, 2005).

Sosyal Bilgiler dersi öğrencilere, içerisinde buldukları toplumu tanıtır, toplumsal değerleri aktarmış olur, topluma sorunlar hakkında bilgi aktarır, sorumluluk sahibi vatandaş olmalarına yardımcı olur ve milli özelliklerin kazandırılmasında etkili olan en önemli derslerden birisidir.

1.2.6. Sosyal Bilgilerin Amacı

Sosyal bilgilerin tanımlarına bakıldığında dikkat çeken diğer noktanın, temel amaç olarak “etkin vatandaşlar yetiştirme” olduğu görülmektedir. Etkili vatandaşlık, bir ülkede eğitim sisteminin genel amacı olmakla birlikte, okul programları içinde bu görev daha çok sosyal bilgiler dersine düşer. Vatandaşlık, devlet ve birey arasındaki ilişkilerden oluşur. Bu ilişkiler doğal olarak hak ve sorumlulukları birlikte içerir (Öztürk ve Otluoğlu, 2004: 17).

Sosyal Bilgiler öğretiminin amacı; öğrencilere, demokratik bir toplumda duyarlı ve etkin yurttaşlar olabilmeleri için gerekli bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmaktır (Öztürk, 2006: 761).

İlköğretimdeki, “ Sosyal Bilgiler” dersinin öğretiminde en önemli amaç; öğrenciyeye “toplumsal kişilik” kazandırmaktır. Toplumsal kişiliğin de en önemli özelliği “iyi bir yurttaş” olmaktır. Burada, iyi bir yurttaş olmaktan amaç, kişinin görev ve sorumluluklarını bilmesi, çevresine ve çevresindeki olaylara karşı bilinçli olmasıdır. Sosyal Bilgiler dersi, bireyin gerek kendisine, gerekse ailesine, çevresindeki diğer insanlara, yasalara ve devlete karşı görev ve sorumluluklarının neler olduğunu ve özellikle toplumsal çevresine etkili bir biçimde nasıl uyum sağlanacağını öğretir (Sözer, 1998: 20–21).

Sözer'e (1998: 21) göre çocuğun elde edeceği kazanç bakımından Sosyal Bilgiler öğretiminin amaçlarını, her biri davranışa dönüştürülecek biçimde, dört ana kümede belirleyebiliriz:

1. Sosyal Bilgiler dersinde çocuğun eleştirci, yapıcı ve yaratıcı düşünme yetenekleri gelişir; sorun çözme ile ilgili becerileri kazanması sağlanır.
2. Sosyal Bilgiler öğretimiyle çocuk bireyler arası ilişkilerini geliştirir; işbirliği yapmasını öğrenir; sorumluluk bilinci kazanarak yetişir.
3. Sosyal Bilgiler derslerinde çocuk temel yurttaşlık hak ve sorumluluklarını kavrar; anayasa ve yasalar karşısında görev ve sorumluluklarını bilir.
4. Sosyal Bilgiler öğretimiyle çocuk, ekonomik olma konusunda görüş kazanır; gereksinimlerini iyi belirleme ve doğru tercihler yapma alışkanlığını elde eder.

1.3. Sosyal Bilgiler Programı ve Özellikleri

Araştırmanın bu bölümünde Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve özellikleri konusunda açıklamalara yer verilerek programın daha net anlaşılması sağlanacaktır.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2004-2005 yılında pilot okullarda uygulamaya konulan programlardan birisi de Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'dır. MEB 12.07.2004 tarih ve 2563 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanarak, Türkiye genelinde, 9 ilde belirlenen 120 pilot okulda, 2004-2005 eğitim öğretim yılında deneme uygulaması yapılmış, 2005-2006 eğitim öğretim yılında tüm ilköğretim okullarında uygulamaya konulmuştur (MEB, 2004a).

2004 yılına ait Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (SBDÖP) birçok açıdan önceki programlardan farklılık göstermektedir. Bu program, etkinlik merkezli, sarmal yapıda ve yapılandırmacılık yaklaşımını temele alarak hazırlanmıştır. Bu yaklaşımla sosyal bilgiler açısından bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel

farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşime olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmıştır (MEB, 2005:44).

2004 SBDÖP'nin vatandaşlık kavramı, 1998 programındaki iyi vatandaş kavramına göre daha açık ve net bir anlatımla, “etkili ve sorumlu vatandaş” biçiminde, sınırı ve kapsamı belirlenmiş olarak karşımıza çıkmaktadır (Yaşar, 2005).

İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının hazırlanma gerekçesinde de çağdaş gelişmeler ve değişimler söz konusu olmuştur. Özellikle yapılandırmacı görüşten etkilenen ve bu yönde öğretim programları üzerinde çalışmalar yapan ve yapmış olan bazı ülkelerin (Avustralya, İngiltere, İrlanda, Amerika Birleşik Devletleri, Yeni Zelanda, İspanya, Finlandiya, İrlanda, İsrail, Avusturya, Kanada ve Singapur) programları örnek alınarak programlarda çeşitli düzenlemelere gidilmiş ve yapılandırmacı yaklaşım yeni programın hazırlama sürecinde temel teşkil etmiştir.

Program hazırlanırken bazı ilkeler göz önünde tutulmuştur. Bunlar;

1. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda Atatürk'ün çizdiği vizyonu esas almak,
2. Dünyadaki gelişmeleri dikkate almak,
3. Avrupa Birliği normlarını gözden geçirmek,
4. Anayasal ve yasal çerçevede öngörülen insan yetiştirme modelini dikkate almak,
5. Bilim zihniyetini yapılan çalışmaların merkezine oturtmak,
6. Katılımcı bir yaklaşım izlemek,
7. Uygulamacıların görüşlerini öne çıkarmaktır (Selçuk, 2005).

Bunun dışında program geliştirme sürecinde katılımcı bir yaklaşım izlenerek, ilgili tarafların katkılarının sağlanmasına ve uygulanacak olan programın kalitesini artırmak için çeşitli çalışmalar yapılmasına özen gösterilmiştir. Bu nedenle MEB tarafından aşağıda belirtilen iş ve işlemler gerçekleştirilmiştir:

1. Dokuz ülkenin eğitim sistemi ve programları gözden geçirilmiştir.
2. PISA (Programme for International Student Assessment), TIMMS (Third International Mathematics and Science Study), PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) vb. uluslararası araştırmalar sonuçlarıyla birlikte değerlendirilmiştir.
3. 114 akademik tez incelenmiş ve programlar hazırlanırken bu bulgulardan yararlanılmıştır.
4. 37 sivil toplum kuruluşu Başkent Öğretmenevi'ne davet edilerek programlar hakkındaki görüşleri paylaşılmıştır.
5. 25 sivil toplum kuruluşuna resmi yazı yazılarak görüşleri istenmiştir.
6. Toplam 2133 öğretmenin görüşleri programların çalışma aşamalarında dikkate alınmıştır.
7. Programlar hazırlanırken 697 müfettişin görüşleri programa yansıtılmıştır.
8. 9192 velinin çeşitli programlara ilişkin görüşlerinden yararlanılmıştır.
9. Programlar hazırlanırken öğrencilerin görüşlerine başvurulmuş ve 26304 öğrencinin görüşleri dikkate alınmıştır (Selçuk, 2005).

Geliştirilen Sosyal Bilgiler programının ana amacı, Milli Eğitimin Genel Amaçları çerçevesinde bireyin kendisini, yaşadığı toplumu ve dünyayı kendi istek ve becerileriyle anlamasına ve katkıda bulunmasına fırsat ve ortam sağlamak olarak kısaca özetlenebilir. Giderek küreselleşen dünyada ayrı bir anlam ve önem kazanan yerel ve ulusal değerler, artan bilgi üretimi ve yayılımı karşısında bireyin hayata ve dünyaya bakışında yaşadığı anlam ve kimlik kargaşaları, tek neden tek sonuç mantığı çerçevesinde düzenlenmiş bilgi kümelerinin çok boyutlu, karmaşık ve muğlak sosyal hayat karşısında işlevsiz bir yük hâline gelişi gibi nedenler, Sosyal Bilgiler programının yeni bir eğitim anlayışıyla yeniden düzenlenmesini gerekli kılmıştır. Bu doğrultuda program, yapılandırmacılık–oluşturmacılık akımı çerçevesinde gerek içerik ve gerekse öğretim yöntem ve stratejileri doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir (Demir,2006:12).

2005 Sosyal Bilgiler Programı, tümüyle davranışçı olan program yaklaşımlarından farklı olarak, bilginin taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmelerini, eleştirel ve yaratıcı düşünmesini teşvik edici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırılmıştır. 1998 yılında hazırlanan Dördüncü ve Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Programı ile dördüncü ve beşinci sınıflarda 2005–2006 eğitim- öğretim yılında uygulamaya konmuş olan Sosyal Bilgiler Ders Programı eleştirel düşünme açısından karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve bazı sonuçlara ulaşılmıştır (Demir,2006:12).

1.3.1. Programın Genel Amaçları

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
3. Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.
5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.

7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.

8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.

9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.

10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.

11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.

12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetir.

13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, Sosyal Bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.

14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşleri ileri sürer.

15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak, yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.

16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.

17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir (MEB, 2005:6).

2004 SBDÖP'de, önceki programlarda yer alan hedef ve davranışların yerine "kazanım" ifadesi kullanılmıştır. Kazanımlar, öğrenme alanlarının içeriğini

somutlaştırmakta ve öğrenme süreci içinde öğrencinin kazanması beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerleri ifade etmektedir. Kazanımların yapısı yapılandırmacı eğitim anlayışının esasını yansıtmaktadır. Davranışçı yaklaşımda bilgi, beceri, değer ayrı kategoriler olarak ele alınırken, kazanımların her birinin bilgi, beceri, değer içermesine çalışılmıştır (Safran, 2004).

Programda kazanımların sayısı 4. sınıf programında 46, 5. sınıf programında 47 tanedir. 2004 SBDÖP’de yer alan öğrenme alanları, üniteler ve kazanım sayıları Tablo 1 ve Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo-1. İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı 4. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteleri ve Süreleri

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	ORANI (%)	SÜRE/DERS SAATİ
Birey ve Toplum	Kendimi Tanıyorum	6	11	12
Kültür ve Miras	Geçmişimi Öğreniyorum	6	14	15
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yaşadığımız Yer	8	14	15
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretimden Tüketime	7	14	15
Bilim, Teknoloji ve Toplum	İyi ki Var	6	11	12
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Hep Birlikte	5	11	12
Güç, Yönetim ve Toplum	İnsanlar ve Yönetim	4	14	15
Küresel Bağlantılar	Uzaktaki Arkadaşlarım	4	11	12
	Toplam	46	100	108

Tablo-2. İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı 5. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteleri ve Süreleri

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	ORANI (%)	SÜRE/DER S SAATİ
Birey ve Toplum	Haklarımı Öğreniyorum	4	11	12
Kültür ve Miras	Adım Adım Türkiye	6	14	15
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Bölgemizi Tanıyalım	8	14	15
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ürettiklerimiz	7	14	15
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Gerçekleşen Düşler	6	11	12
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Toplum İçin Çalışanlar	5	11	12
Güç, Yönetim ve Toplum	Bir Ülke Bir Bayrak	5	14	15
Küresel Bağlantılar	Hepimizin Dünyası	6	11	12
	Toplam	47	100	108

1.3.2. Programın Vizyonu

Sosyal bilgiler programının vizyonu; “21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir” (MEB, 2005, s.50).

1.3.3. Programın Temel Yaklaşımı

Bilgi, insanlık tarihinin her döneminde önemli olmakla beraber iletişim imkânlarının küçülttüğü dünyamızda en önemli etken durumuna gelmiştir. Çağımızda tartışılmaz üstünlük “bilgiyi üreten” ve “bilgiyi kullanan”larındır. Bilginin kazanılmasında, kullanılmasında ve donanımlı insan gücünün yetiştirilmesinde de en önemli görev eğitim sistemimize düşmektedir.

Millî Eğitim Şûrası ve benzeri platformlarda sıklıkla, öğretim programlarının, öğrencilerin bilgiye ulaşma yollarını öğrenmelerine, sorun çözme ve karar verme becerilerini geliştirmelerine olanak sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesine ihtiyaç olduğu dile getirilmektedir. Tüm bu ihtiyaçlar doğrultusunda dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak, öğretim programlarında yeni yaklaşımlar dikkat çeker duruma gelmiştir. Bu nedenle program, tümüyle davranışçı yaklaşımlardan öte, bilginin taşıdığı değeri ve bireyin varolan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmelerini destekleyici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir gelişim göstermektedir. Bu yaklaşımla öğrenci merkezli, dolayısıyla etkinlik merkezli, sosyal bilgiler açısından, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır (MEB,2006:27-29).

Bu anlayış doğrultusunda Sosyal Bilgiler Programı;

1. Her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.
2. Öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına ışık tutarak, bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine duyarlılık gösterir.
3. Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak, öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesini ön planda tutar.
4. Öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya özendirir.
5. Öğrencilerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesini amaçlar.

6. Milli kimliği merkeze alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir.
7. Öğrencilerin kendi örf ve detleri çerçevesinde ruhsal, ahlâkî, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler.
8. Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmesini önemser.
9. Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar.
10. Öğrencilerin ğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevreyle etkileşim kurmasına olanak sağlar.
11. Her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerindeki çeşitliliği dikkate alır.
12. Periyodik olarak, ğrenci çalışma dosyalarına bakılarak öğrenme ve öğretme süreçlerinin akışı içerisinde değerlendirmeye olanak sağlar.

Bu erevede Sosyal Bilgiler dersi şu şekilde tanımlanabilir:

Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizik çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu ğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB,2006:27-29).

Sosyal Bilgiler Programı, Barr, Barth ve Shermis'in (1977) ortaya koyduğu üç geleneği de önemsemektedir. Bilindiği gibi bunlar:

1. Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler,
2. Sosyal Bilimler olarak sosyal bilgiler,
3. Yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgilerdir.

Sosyal Bilgiler dersi, demokratik değerleri benimsemiş vatandaşlar olarak öğrencilerin içinde yaşadığı topluma uyum sağlamalarını ve öğrencilere bu bilgi birikimini yaşama geğirilebilecek donanımlar kazandırmayı amağlamaktadır (MEB,2006:27-29).

1.3.4. Programın Yapısı

Sosyal Bilgiler Programını oluşturan temel öğeler: Beceriler, kavramlar, değerler ve genel amağlardır.

1.3.4.1. Beceriler

Beceri, öğrencilerde öğrenme süreci içinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir. Sosyal Bilgiler Programı, ilköğretim 4–8. sınıf düzeyinde diğer derslerle birlikte ilk 9 beceriyi kazandırmanın yanında, kendine özgü 6 beceriyi kazandırmayı da amağlamaktadır. Bu becerilerin bazılarına ya da aşamalarına, üniteler göz önünde bulundurularak, doğrudan verilecek beceri olarak programda yer verilmektedir (MEB, 2005:14).

Bu becerileri şöyle sıralayabiliriz:

1. Eleştirel Düşünme Becerisi
2. Yaratıcı Düşünme Becerisi
3. İletişim Becerisi
4. Araştırma Becerisi
5. Problem Çözme Becerisi
6. Karar Verme Becerisi
7. Bilgi teknolojilerini Kullanma Becerisi

8. Girişimcilik Becerisi
9. Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkin Kullanma Becerisi
10. Gözlem Becerisi
11. Mekânı Algılama Becerisi
12. Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi
13. Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi
14. Sosyal katılım Becerisi
15. Empati Becerisi

Programda yer alan doğrudan verilecek becerileri ise 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin öğrenme alanlarına göre dağılımını gösteren bir tablo ile vermekte yarar vardır.

Tablo-3. 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde öğrenme alanlarına göre doğrudan verilecek beceriler

4 SINIF	
ÖĞRENME ALANI	DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİ
BİREY VE TOPLUM	Kanıtı tanıma ve kullanma
KÜLTÜR VE MİRAS	Bilgiyi kullanılabilir biçimlerde planlama ve yazma
İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER	Mekânı algılama
ÜRETİM, TÜKETİM VE DAĞITIM	Tablo, diyagram ve grafik okuma
BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	Karşılaştırma yapma
GRUPLAR, KURUMLAR VE SOSYAL ÖRGÜTLER	Sebep-sonuç ilişkisini belirleme
GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM	Karar verme
KÜRESEL BAĞLANTILAR	Kütüphane ve referans kaynakları kullanma

Tablo-4. 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde öğrenme alanlarına göre doğrudan verilecek beceriler

5. SINIF	
ÖĞRENME ALANI	DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİ
BİREY VE TOPLUM	Yazılı anlatım
KÜLTÜR VE MİRAS	Görsel kanıt kullanma (nesne, minyatür, gravür, fotoğraf, karikatür, temsili resim)
İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER	Gözlem
ÜRETİM, TÜKETİM VE DAĞITIM	Basit istatistik verilerini yorumlama
BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	Kütüphane ve referans kaynakları kullanma
GRUPLAR, KURUMLAR VE SOSYAL ÖRGÜTLER	Sosyal katılım
GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM	Basılı ve görsel kaynakları (gazete, televizyon v.b.)kullanma ve değerlendirme (5N1K Formülü)
KÜRESEL BAĞLANTILAR	Olgu ve düşünceleri ayırt etme

1.3.4.2. Kavramlar

Kavram, “nesnelerin, insanların, duyguların ya da fikirlerin ortak özelliklerini tanımlayan ve dil ile ifade edilen bir yapı” olarak tanımlanabilir. Kavramlar, insan düşüncesinin temel taşlarıdır. Nesne ya da olayların hem doğrudan hem de dolaylı olarak gözlenebilen özelliklerinden oluşurlar. İnsanların zihinsel etkinlikleri geliştirdikleri kavramlarla sınırlıdır (Kıroğlu, 2006: 634).

Kavramlar, belli bir konuda, birçok bilgiyi düzenleyen ve birleştiren unsurlardır. Eğitim, çoğu zaman kavramların öğretilmesiyle ilgilidir. Coğrafya, Sosyoloji, Ekonomi, Siyaset Bilimi, Tarih, vs. disiplinlere ait temel kavramlar bilgisi olmadan, kim olduğumuzu ve yaşadığımız dünyanın ne olduğunu anlamamız büyük oranda sınırlandırılmış olacaktır (Kıroğlu, 2006: 634).

Sosyal Bilgiler öğretiminde, kavramların öğrenilmesini, öğretimin odak noktası olarak belirlemenin birçok faydası vardır: Öğrencilerin akademik başarıları üzerinde

olumlu etki sağlar. Öğrenme ve hatırlamayı basitleştirir. İletişimi kolaylaştırır. Öğretimi kişiselleştirir. Gerçek ve yanlış anlamayı ayırt etmeye yardımcı olur. Karmaşık anlamaya yardımcı olur. Problem çözme ve akıl yürütme becerisini geliştirir (Doğanay, 2003: 234–237).

Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf programında toplam 212 kavram yer almaktadır. Bunlardan 91’i 4. sınıf, 121’i de 5. sınıfa ait kavramlardır.

4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı’nda yer alan kavramlar şunlardır: Afet, Aile, Akrabalık, Anayasa, Bağımsızlık, Barış, Benzerlik ve Farklılık, Beşeri Ortam, Bölge, Bütçe, Cumhuriyet, Çevre, Çevre Kirliliği, Dağıtım, Dayanışma, Davranış, Değer, Değişim ve Süreklilik, Demokrasi, Devlet, Dil, Din, Doğal Ortam, Duygu, Düşünce, Egemenlik, Ekonomi, Ekonomik Faaliyet, Emek, Etkin Yurttaş, Gelenek, Gelir ve Gider, Giyim, Grup, Güç, Hava Durumu, Hava Olayı, Hoşgörü, İklim, İsrar, İstek ve İhtiyaçlar, İş Bölümü, Kamu, Kamuoyu, Kanıt, Katılım, Kaynak, Kıta, Kimlik, Kronoloji, Kurum, Kültür, Kültürel Öge, Liderlik, Medya, Meslek, Millet, Millî Egemenlik, Millî Kültür, Nedensellik, Olgunluk, Para, Pazar, Sanat, Savaş, Seçim, Sivil Toplum Örgütü, Sorumluluk, Sosyal Etkileşim, Sosyal Örgüt, Sözleşme, Tasarruf, Teknoloji, Temel Hak ve Özgürlükler, Teşkilât, Ticaret, Tören, Tüketim, Ulaşım, Ücret, Üretim, Ürün, Vatan, Vergi, Yargı, Yasa, Yer, Yerleşme, Yön, Yönetim, Yurttaşlık (MEB, 2005).

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı’nda yer alan kavramlar 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı’nda yer alan kavramlara ek olarak şunlardır: Bildirge (Beyanname), Bilim, Birey, Birinci Elden Kaynak, Doğal Kaynaklar, Enerji, Girişimci, Göç, Haberleşme, İhracat, İkinci Elden Kaynak, İşsizlik, İthalat, Kentleşme, Keşif, Laiklik, Nüfus, Ortak Miras, Özgürlük, Rol, Saltanat, Şehirleşme, Turizm, Vakıf, Verimlilik, Yasama, Yatırım, Yüzyıl (MEB, 2005).

1.3.4.3. Değerler

Çağdaş toplumlarda eğitimin görevi çocuğun zihinsel, duygusal ve devinimsel yönlerden gelişmesine yardım ederek kendisine, ailesine ve topluma yararlı olacak bir birey olmasını sağlamaktır. Eğitim bu üç öğeyi dikkate aldığı ve bunları birlik, bütünlük içinde geliştirdiği ölçüde bir anlam ifade eder. Bireyin ve toplumun sağlıklı ve dengeli biçimde gelişmesi için duygu eğitim ve öğretimi üzerinde önemle durulması gerekir. Her öğretim ünitesinin, hemen hemen her konunun zihinsel etkinliği gerektiren bilgi yönü olduğu gibi değer yönü de vardır (Alıcıgüzel, 2001: 243).

Değer, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlâkî ilke ya da inançlardır.

Tablo-5. Sosyal Bilgiler Programının değerleri

Adil olma	Duyarlılık	Sağlıklı olmaya önem verme
Aile birliğine önem verme	Dürüstlük	Saygı
Bağımsızlık	Estetik	Sevgi
Barış	Hoşgörü	Sorumluluk
Bilimsellik	Misafirperverlik	Temizlik
Çalışkanlık	Özgürlük	Vatanseverlik
Dayanışma	Yardımseverlik	

Değerin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz (MEB, 2005, s. 87):

1. Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.

2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.

3. Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.

4. Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.

5. Değerlerin normlardan farkı normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır.

Programda yer alan doğrudan verilecek değerleri ise 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin öğrenme alanlarına göre dağılımını gösteren bir tablo ile vermekte yarar vardır.

Tablo-6. 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde öğrenme alanlarına göre doğrudan verilecek değerler

4. SINIF	
ÖĞRENME ALANI	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER
BİREY ve TOPLUM	Duygu ve düşüncelere saygı, Hoşgörü
KÜLTÜR ve MİRAS	Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme, Vatanseverlik
İNSANLAR, YERLER ve ÇEVRELER	Doğa sevgisi
ÜRETİM, TÜKETİM ve DAĞITIM	Temizlik ve Sağlıklı olmaya önem verme
BİLİM, TEKNOLOJİ ve TOPLUM	Bilimsellik
GRUPLAR, KURUMLAR ve SOSYAL ÖRGÜTLER	Yardımsızlık
GÜÇ, YÖNETİM ve TOPLUM	Bağımsızlık
KÜRESEL BAĞLANTILAR	Misafirperverlik

Tablo-7. 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde öğrenme alanlarına göre doğrudan verilecek değerler

5. SINIF	
ÖĞRENME ALANI	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER
BİREY ve TOPLUM	Sorumluluk
KÜLTÜR ve MİRAS	Estetik
İNSANLAR, YERLER ve ÇEVRELER	Doğal çevreye duyarlılık
ÜRETİM, TÜKETİM ve DAĞITIM	Çalışkanlık
BİLİM, TEKNOLOJİ ve TOPLUM	Akademik dürüstlük
GRUPLAR, KURUMLAR ve SOSYAL ÖRGÜTLER	Dayanışma
KÜRESEL BAĞLANTILAR	Tarihsel mirasa duyarlılık

Değer Açıklamak: Bu yaklaşım bireyin kendi duygu, inanç, öncelik ve değerlerinin farkında olmasını, güçlü ve zayıf yönlerini tanımasını ve yaşam onuruna sahip olmasını kapsar. Bu yaklaşım bireyin yaşam değerlerini fark etmesine, karar almasına, kararını uygulamasına ve başarmasına yardım eder. Değer açıklamanın anahtar ögesi cevap açıklamadır. Cevap açıklama öğrencinin kendi fikirlerinin denemesi durumunda onu cesaretlendirir. Öğretmen cevap açıklarken, kendi doğru cevabını önermemeli, değerlendirmemeli, eleştirmemeli ve ahlâki hale dönüştürmemelidir (MEB, 2005, s. 90).

Değer Analizi: Değer analizi yaklaşımı, değer eğitiminde dikkati, düşünceyi ve ayırt etmeyi gerektiren bir analizdir. Değer soruları üzerinde duygusal olmadan, akılcı bir şekilde değer sorularını test eder. Bu yaklaşımda ahlâkî gelişim teorisinin tersine öğrenciler bir pozisyon alır ve yargılar. Değer analizi yaklaşımı gerçek ya da yapay bir problemle karşılaşıldığı zaman uygulanan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda öğrenciler örnek olaylarla ahlâkî düşünme becerisini kazanırlar (MEB, 2005, s. 93).

1.3.5. Programın Değerlendirilmesi

Ölçmenin eğitimindeki öncelikli hedefi, öğrencilerin kazanımları hakkında (öğrenciler ne biliyorlar ve ne yapabilirler?) bilgi toplamak ve bu bilgileri değerlendirmektir. Böyle bir değerlendirmeyi başarılı yapabilmek için elde edilen ölçüm bilgileri, müfredatın hedef kazanımlarını ve öğrenci başarısını tam, eksiksiz ve doğru olarak yansıtmalıdır (Öztürk ve Dilek 2005, s22).

Eğitim, öğrencilere istenen nitelikler yeni davranışlar oluşturmak, eksik davranışları geliştirmek, kusurlu ve istenmeyen davranışları düzeltmek amacıyla yapılır. Bu süreçte öğrencileri bir öğretim hedefi düzeyinde sahip olmaları gereken yeni davranışların kavramalarına dönük öğretim faaliyetlerine yer verilirken bu çalışmalar eksik davranışları geliştirmek ya da kusurlu davranışları düzeltmek gibi bir amaca dönük olabilir (Taşdemir, 2000 s.151).

Bilgi çağı olan 21. Yüzyılda dünya milletleri ayakta kalabilmek için eğitime önem vermektedirler. Çünkü bu bilgi çağında bilgi üretimi yalnızca verilecek olan kaliteli eğitim ile sağlanabilir. Bu nedenle, eğitim-öğretimde yapılacak olan her türlü faaliyet belli bir plana göre yapılmalıdır. Ölçme ve değerlendirmeden sonra yapılması gereken iş elde edilen sonuçların sağlıklı bir biçimde en düşük hata payı ile yorumlanmasıdır (İşman,2000 s. 183).

Ölçme ve değerlendirme süreci, eğitimin en önemli bölümünü oluşturmaktadır. Bunun için, eğitim alanında yapılacak olan bütün eğitim-öğretim faaliyetlerinin başarılı olması için ilk önce öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme konusunda yetiştirilmesi gerekmektedir. Değerlendirme eğitim-öğretim faaliyetlerini hatasız ve hedeflere uygun olarak uygulamak ve uygulama sonuçlarını etkili bir biçimde yorumlamaktır. Belirlenen hedeflere ulaşmak için eğitimde ölçme ve değerlendirmenin kubaşık bir şekilde uygulanması gerekir. Diğer bir ifadeyle, ilk önce ölçme yapılacak daha sonra da yapılan uygulamaların etkinliği değerlendirme faaliyetleri kontrol altına alınacaktır (İşman, 2000 s. 184).

Sosyal Bilgiler Programında içerik, sosyal hayatın tüm yönlerini kapsadığı varsayılan sekiz kategoriye ayrılmıştır. Yeni program dilinde bu kategorilerden her birine “öğrenme alanı” adı verilmektedir. Öğrenme alanları, “Birey ve Kimlik”, “Kültür ve Miras”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum”, “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler”, “Güç, Yönetim ve Toplum”, “Küresel Bağlantılar” biçiminde, dünya eğitim literatürü taranarak saptanmıştır (Civek, 2008).

Öğrenme alanlarının içeriğini somutlaştıran, “kazanım”, öğrenme süreci içinde, planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla öğrencinin kazanması beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerlerdir. Kazanımların yapısı, Yapılandırmacı eğitim anlayışının esasını yansıtmaktadır. Her bir kazanımın “beceri, bilgi ve değer” içermesine çalışılmıştır. Davranışçı yaklaşımda, bilgi-beceri-değer ayrı kategoriler halinde ele alınmakta iken, yapısalcı yaklaşım, bunların her birini anlamlı bir bütün içine yerleştirmeyi temel almıştır (Civek, 2008).

Yeni program, öğrencilerin bilgiyi kendi yaşantılarından yola çıkarak, yine kendisinin yapılandırmasını hedeflemektedir. Öğretmenin yol gösterici rolü, programın uygulanabilir olmasının başlıca dayanağıdır. Araştırma ve sorgulamaya dayanan öğrenme yaşantıları, öğretmenlerin kontrol ve yönlendiricilikleri aracılığıyla ancak gerçekleşebilir. Birçok öğretmen kendi kişisel tercihi ve yaratıcılığı ile, öğrencinin bilgiyi kendisinin türetmesini sağlayan öğrenme yaşantılarını zaten düzenlemektedirler. Program, bu özel ve anlamlı çabaları, sistematik olarak yaygınlaştırma amacını gütmektedir (Safran, 2004).

2004 – 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı birçok açıdan önceki programlardan farklılık göstermektedir. Bu program, etkinlik merkezli, sarmal yapıda ve yapılandırmacılık yaklaşımını temele alarak hazırlanmıştır. Bu yaklaşımla, Sosyal Bilgiler açısından bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşime olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmıştır (MEB, 2005: 44).

Yeni ilköğretim programlarıyla ölçme-değerlendirme anlayışında da değişmeler olmuş, sonuç değerlendirmeden çok öğrenme-öğretme sürecini temel alan sürece dayalı değerlendirme anlayışı gelişmiştir. Öğrenme ürününden çok süreç izlenerek, değerlendirme faaliyetlerinin etkinliklerin düzenlenmesinde rol oynaması sağlanır. Yeni programlarda ölçme değerlendirme hakkında ayrıntılı bilgi Matematik Programının ekler kısmında verilmiş ve diğer programlarda olduğu gibi Sosyal Bilgiler programında da bilgi için o kısma bakılması istenmiştir.

İyi bir değerlendirme sisteminin özellikleri aşağıda verilmiştir:

1. Öğrencilerin neyi bildiğini, anladığını ve ne yapabildiğini keşfetmeye yardımcı olur.
2. Öğrencilerin gelişim düzeylerini gösterir.
3. Gelecekteki öğrenme sürecini planlamaya yardımcı olur.
4. Belli bir dönemde öğrencilerin ulaşması beklenen standartları değerlendirme imkânı verir.
5. Öğrencilerin nasıl daha iyi öğrenebileceği ve daha iyi yapabileceğini betimlemeye yardım eder.
6. Değerlendirme sonuçlarının paylaşılması öğretmene, öğrencinin kendisine ve velilere öğrencinin öğrenme süreci hakkında bilgi sağlar.
7. Öğretmenlerin ve ilgili kişilerin programın uygulama, izleme ve geliştirme süreciyle ilgili kararlar almasına yardımcı olur.
8. Öğretim programlarında kullanılan yöntemler ve yaklaşımların yeterliliğini ölçerken öğretmene yardımcı olur.
9. Öğrencilerin anlamakta güçlük çektiği alanları, zayıf yönlerini ve bilgi boşluklarını tespit etmede önemli bir rol oynar.

10. Öğretmenin, öğrencilerin öğrenmesini geliştirecek yaklaşımlar ve öğrenme-öğretme süreçlerini tasarlamasına yardım eder (MEB, 2005c, s. 334).

Sosyal Bilgiler dersinde, kullanılan değerlendirme teknikleri öğrencinin geçmişi, kendisi ve çevresi hakkındaki bilgisini, tarihsel ve coğrafi becerileri kullanma yeteneğini ve yaklaşımını geliştirmedeki ilerlemelerini ölçmeye çalışmalıdır. Aynı şekilde, bazı değerlendirme teknikleri de belli konular için daha uygundur. Örneğin, bir ilköğretim öğrencisinin geçmişteki insanların, olayların ve nesnelerin tartışıldığı sırada, sınıf içi etkinliklere katılımı, grup çalışmalarına katılımı, bilgi ve becerilerini paylaşması genellikle gözlemlerle saptanabilir. Öğrencinin çevresinin olumlu ve olumsuz yönlerini kendi bakış açısıyla açıklamasında posterler, projeler; değişik yerlerin benzer ve farklı özelliklerini karşılaştırmada tablo yapmak, şema çizme; bilgiyi edinme, kullanma, yorumlama gibi üst düzey becerilerini açık uçlu sorular daha etkili olabilir. Bu nedenle, değerlendirme öğrenme sürecinin inceliklerine uygun araçlarla yapılmalıdır (MEB, 2005, s.103).

Aşağıda 2005 ilköğretim programlarında yer alan değerlendirme araç ve yöntemlerinden bazıları kısaca açıklanmıştır.

Görüşme (Mülâkat): Öğrencilerle yapılan görüşmeleri içerir. Öğrencilerle yapılan görüşmeler öğrencilerin öğrenmeleri ve yaptıkları çalışmalar hakkında öğretmenin bilgi sahibi olmasını sağlar.

Gözlemler: Öğretmenler yaptıkları gözlemlerle öğrencilerin davranış ve becerilerini doğrudan görme imkânı bulurlar. Öğretmenlerin yaptıkları gözlemleri kaydetmeleri ya da gözlemleriyle ilgili gözlem formu doldurmaları gözlemlerin amacına ulaşması bakımından önemlidir.

Sözlü Sunum: Sözlü sunum, konuşma, dil eğitimi, dil sanatları gibi birçok alanda kullanılabilir. Öğrencilerin sunumları hakkında kontrol listeleri, dereceli puanlama anahtarı ya da akran değerlendirme ölçekleri ile değerlendirme yapılabilir. Sözlü sunum ile hem öğrencinin sunum becerileri ölçülürken sunumunu yaptığı konu hakkındaki bilgileri de ölçülür.

Proje Çalışmaları: Öğrencilerin bir konu üzerinde uzun süre çalışarak, kendi öğrenmelerinden sorumlu oldukları çalışmaları içerir. Proje çalışmaları gruplar halinde de yapılabilir. Böylece öğrencilerin beraber iş yapma becerileri gelişir. Yönetmelik gereği de her öğrencinin bir eğitim-öğretim yılında en az bir dersten proje çalışması yapması zorunludur.

Öz Değerlendirme: Bireyin kendi kendini değerlendirmesidir. Öz değerlendirme ölçekleri ile öğrenciler kendi öğrenmeleri hakkında kararlar vermekte ve kendilerini değerlendirerek, kendi başarılarına eleştirel bakmaktadırlar.

Akran Değerlendirme: Öğrencilerin, arkadaşlarının hazırladığı ödevler, araştırmalar, projeler, raporlar vb. çalışmalarını değerlendirmesidir. Öğrencilerin yanlış davranışları için öğretmen tarafından değerlendirme ölçütleri açıklanmalıdır.

Dereceli Puanlama Anahtarı (Rubric): En genel anlamıyla puanlama çizelgesidir. Bir çalışmanın nesine kaç puan verileceğini gösteren somut bir puanlama anahtarıdır. Özellikle performans görevleri ve proje çalışmalarında öğretmenin, öğrencilere çalışmayı verdiğinde, o çalışmaya ait puanlama anahtarını da öğrencilere verip yapacakları çalışmanın hangi aşama ya da unsurlarından kaç puan alacaklarını belirtmesi gerekmektedir. Yani çalışmaların nasıl puanlandırılacağını belirtildiği bir ölçektir.

Öğrenci Ürün Dosyası (Portfolyo): Öğrenci ürün dosyası, öğrencilerin bir ya da birkaç alandaki çalışmalarını, harcadığı çabayı, geçirdiği evreleri gösteren başarılarının koleksiyonudur.

Performans Görevleri: Öğrencilere verilen ve projelere göre daha kısa süreli görevlerdir. Her eğitim-öğretim yılında öğrencilerin her dersten en az bir adet performans görevi yapmaları gerekmektedir.

Performans Değerlendirme: Performans değerlendirme, öğrencilerin, öğrenme türleri gibi bireysel özellikleri dikkate alınarak, bunları eyleme dönüştürmelerini sağlayacak durum ve ödevler olarak tanımlanabilir (MEB, 2005c, s. 339). Öğrencilerin oluşturduğu ürünler (kompozisyon, makale yazma, grafik çizme vb.), düşünme becerileri (bilgiyi

edinme, düzenleme, kullanma vb.), gözlenebilir performanslar (deney yapma, kroki, resim çizme, bir araç yapma), alışkanlıklar ve sosyal beceriler öğrencilerin performanslarını değerlendirmede kullanılabilir.

Yeni programla ölçme-değerlendirmede, kavram haritaları ve tutum ölçeklerinin de kullanılması öngörülmektedir. Sınavların kısa cevaplı, çoktan seçmeli, eşleştirmeli, uzun cevaplı, açık uçlu sorular ile kavram haritalarını içerecek şekilde hazırlanması vurgulanmaktadır.

1.4. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde ülkemizde konuyla ilgili olarak yapılmış bazı araştırmalara yer verilmiştir.

Kılıçoğlu (2007), “İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Kars İli Örneği)” adlı araştırmasının evrenini Kars ilindeki ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde Kars ilinde görev yapan 78 öğretmen basit tesadüfi örnekleme yoluyla örneklem seçilmiştir. Araştırmada genel tarama modeli uygulanmış, 45 sorudan oluşan 5’li likert tipi anket uygulanarak elde edilen veriler SPSS 10.0 programı kullanılarak istatistiki çözümlenmeler yapılmıştır. Araştırmada öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki kazanımlar, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme boyutuna ait görüşleri değerlendirmeye alınmış ve sonuçların özeti aşağıda verilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarındaki Kazanımlara ait öğretmenlerin görüşleri değerlendirmeye alındığında; programa ait kazanımların davranışa dönüşmesinin mümkün görülmediği, genel anlamda öğrenci özellikleri, öğrenci ihtiyaçları ve hazır bulunuşluk düzeylerinin tam anlamıyla yansıtılmadığı ve kazanımlarda yer almadığı gibi olumsuz görüşler belirlenmiş olsa da program kazanımlarının öğretmenler tarafından açık bir şekilde anlaşılabilirdiği, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun kazanımların genel anlamda toplumun ihtiyaçlarından ve genel beklentilerinden hareket edilerek hazırlandığı, kazanımların öğrenme alanlarını yansıttığı ve konu alanlarıyla paralellik taşıdığı,

öğretmenlerin büyük çoğunluğunun kazanımların birbirleriyle tutarlı olduğu gibi olumlu düşüncelere ulaşılmıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarındaki İçeriğe ait öğretmenlerin görüşleri değerlendirmeye alındığında; öğretmenlerin büyük çoğunluğunun içerik ile kazanımların birbirleriyle tutarlı olduğu, içeriğin açık ve anlaşılabilir bir şekilde hazırlandığı, program içeriğindeki bilgilerin sunuluş sırasının temel ilkelere uygun olduğu, program içeriğinin alt disiplinlerle ilişkili olduğu, içerikteki bilgilerin geçerlilik ve güncellik, günlük yaşamla ilişkilendirilebilirlik özelliklerini taşıdığı fakat içerikteki konu alanlarının önceki öğrenmelerle tam olarak ilişki kurulabilecek nitelikte olmadığı ve içeriğin öğrenci seviyesini ve gelişim özelliklerini tam olarak yansıtmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarındaki Eğitim Durumlarına ait öğretmenlerin görüşleri değerlendirmeye alındığında; dersin işlenişinde güdüleme, dikkat çekme, dönüt, pekiştirme, düzeltme gibi öğretim kavramlarına dikkat ederek işlendiği, önceki davranışlarla yeni davranışların ilişkilendirildiği, yapılandırıcı yaklaşımının büyük kısmının gerçekleştiği, programın problem çözme yöntemine uygun olduğu, öğrencilerin soru sormaya ve cevap vermeye istekli oldukları gibi olumlu düşüncelere ulaşılırken öğrencilerin dikkatini konuya ve kazandırılacak davranışa çekemediği, öğrencilerin dersin kazanımlarından haberdar edilmedikleri, öğretime başlamak için gerekli ön koşul davranışların yeterli düzeyde belirlenmediği gibi olumsuz sonuçlara da ulaşılmıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarındaki Değerlendirmeye ait öğretmenlerin görüşleri değerlendirmeye alındığında; % 52'lik oranda alternatif-değerlendirme yaklaşımlarına ağırlık verildiği, öğretim içeriği ve içeriğin aktarılış biçimi, amaçların davranışa dönüşüm oranı, kullanılan veya kullanılması gereken araç, gereç, materyaller, yöntem ve tekniklerin ortamlar dikkate alınarak değerlendirildiği, öğretim ortamları, öğrenci performanslarının planlı ve programlı olarak değerlendirebildiği gibi olumlu düşüncelere ulaşılırken değerlendirmelerde kullanılan araçların objektifliğinin beklenilenden daha düşük olduğu ve öğrencilerin hazır bulunuşluk ve yeteneklerinin eşit ve

doğru ölçölüp ölçölmediği ve hangi amaçlara ne düzeyde ulaştıklarının değerlendirilmesinde olumsuz görüşler görüşlere ulaşılmıştır.

Ayten (2006), ‘‘İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Dersini Yürüten 4. Ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına İlişkin Görüşleri’’ adlı araştırmasını, İstanbul İli Büyükçekmece ilçesi MEM’e bağlı ilköğretim okullarında görev yapan 4. 5. Sınıf öğretmenleri ile yapmıştır. Araştırma kapsamında 132 öğretmen ile görüşölmüş veriler 57 sorudan oluşan likert tipi anket ile elde edilmiştir. Araştırma sonuçları özet olarak aşağıda verilmiştir.

Öğretmenler Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının içeriği konusunda olumlu görüş bildirirken, programın öğrencilere kendilerini ifade etme imkânı verdiğini ve okul dışı öğrenmeyi desteklediğini düşünürlerken, programın öğrencileri bir üst öğrenime hazırladığı konusuna kısmen katılmaktadırlar.

Öğretmenler, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kitabının kullanışlı ve anlaşılır olduğunu, kazanımlar ile programda yer alan beceri ve değerlerin tutarlı olduğunu düşünmektedir.

Öğretmenler, programın etkin ve verimli uygulanabilmesinin mevcut şartlarda zor olduğunu; bunun en önemli sebebi olarak okulların araç-gereç donanımının ve fiziki şartların yetersiz, sınıf mevcutlarının ise fazla olduğu düşünmektedir.

Aykaç ve Başar (2005), ‘‘İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim Programının Değerlendirilmesi’’ adlı bildirimlerini Samsun ili Atatürk İlköğretim Okulu ve Ankara ili Keçiören ilçesi Hacı Mustafa Tarmanlar İlköğretim Okulunda görev yapan 4. ve 5. Sınıf öğretmenleri ile yapmıştır. Araştırmada 10 açık uçlu sorudan oluşan görüşme formu kullanılmış ve araştırma kapsamında 25 öğretmen ile görüşölmüştür. Araştırmada 1998 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile 2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’na ilişkin öğretmen görüşleri alınmıştır. Araştırmanın sonuçları aşağıda özet olarak verilmiştir:

Öğretmenler eski program ile yeni program arasında tercih yaptıklarında uygulamak istedikleri program olarak yeni programı seçmişlerdir.

Öğretmenlerin birçoğu, kazanımların programın amaçlarının gerçekleştirecek düzeyde belirlendiğini ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin çoğu, ders kitaplarındaki bilginin hafiflediği ve öğrencinin ezberden kurtulduğunu belirtmişlerdir.

Ece (2007), “İlköğretim Birinci Kademe 2005 Sosyal bilgiler Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi-Afyonkarahisar ili Örneği” adlı yüksek lisans çalışmasını 2006-2007 eğitim öğretim yılında, Afyonkarahisar il merkezindeki 44 ilköğretim okulundaki 4. ve 5. sınıfta görev yapan öğretmenler üzerinde gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda şu sonuçlara ulaşmıştır:

Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir kısmı İlköğretim Sosyal Bilgiler Programını; kazanımlar, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme boyutlarında uygun ve yararlı bulmaktadır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu Sosyal Bilgiler programının kazanımlarının iyi belirlendiği görüşündedirler. Sosyal Bilgiler Programının içeriğindeki konuların dengeli olarak dağıtıldığı, içerikte yer alan konuların önemli olduğu ve içeriğin öğrencilerin ilgisini çektiği görüşünde oldukları gözlemlenmiştir. Yine öğretmenler, Sosyal Bilgiler Programının yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlandığını, bu yönüyle yaparak ve yaşayarak öğrenmeye uygun olduğu görüşünde birleşmişlerdir. Genel anlamda Sosyal Bilgiler Programı, bu araştırma sonuçlarına göre öğretmenler tarafından olumlu bulunmuştur.

Ekinci (2007), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Yapılandırmacı Yaklaşım Bağlamında Değerlendirilmesi-Eskişehir İli Örneği” adlı yüksek lisans çalışmasını Osmangazi Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü’nde 2007 yılında yapmıştır. Araştırmacı, Eskişehir il merkezi, ilçe ve köylerinde görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine bir anket çalışması yapmıştır. Anket verileri doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır: Öğretmenler, 2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının kazanım ve

içerik boyutunu olumlu bulmuşlar; özellikle içerikte ezbere dayalı konuların kaldırılmasını programın olumlu yönü olarak belirtmişlerdir. Ancak yapılandırmacı yaklaşımda öğrencilerin neyi ne zaman öğreneceklerine kendilerinin karar vermeleri gerekirken süreci öğretmenlerin yönettikleri sonucuna ulaşılmış bazı etkinliklerin öğrencilere hitap etmediği sonucuna varılmıştır.

Çeken (2006), ‘‘Küreselleşme ve Türkiye ‘de Eğitim Politikaları: Yeni İlköğretim Müfredatı Sosyal Bilgiler Programı Üzerine Bir İnceleme’’ adlı yüksek lisans çalışmasını Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde 2006 yılında eleştirel bir bakış ile nitel analiz yöntemi kullanarak ele almıştır. Yapılan araştırma sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır: Sosyal Bilgiler Dersi Programının proje tabanlı yaklaşımı, bilgiden çok beceriye dayanan ve öğrencilerin yaparak öğrenme anlayışını temel alan bir yaklaşım olmakla birlikte, çok fazla ekipmana ve teknolojik donanıma ihtiyaç duyması, ülkemizdeki olanaklar düşünüldüğünde uygulanması oldukça güç görünmektedir. Sosyal Bilgiler Programında bu yaklaşımın dayandığı temel argüman bilgiyi öğrencilerin kendilerinin seçmesi gerektiği olduğundan, öğrencilerin özellikle de içinde bulunduğu yaş dönemi için sorun yaratacağı düşünülmektedir.

Dündar, Kayhan ve Yel (2006), ‘‘İlköğretim Sosyal Bilgiler 4-5 Programının Değerlendirilmesi’’ isimli çalışmalarında, öğretmen görüşlerine göre eski ve yeni Sosyal Bilgiler dersi programlarını karşılaştırmalı bir şekilde, değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Ankara ilindeki pilot okullarda görev yapan 50 sınıf öğretmenin görüşlerini sekiz açık uçlu soruyla sormuşlar ve cevapları nitel veriler şeklinde yorumlamışlardır. Araştırmada öğretmenler, eski Sosyal Bilgiler programını içerik açısından çok fazla dağınık bulurken yeni programı içerik açısından daha hafifletilmiş ve sadeleştirilmiş buldukları belirtilmiştir. Öğrencilerin derse katılımı açısından yeni program öğrencileri daha aktif hale getirdiği ancak kalabalık sınıfların etkinlikleri uygularken olumsuz etkilerinin olduğu ifade edilmiştir. Öğrencilerin hedef/davranış ve kazanımlara ulaşması açısından eski program ezberci yeni programdaki kazanımların ise daha kalıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ders içi ve diğer derslerle ilişkilendirmenin yeni programda daha kolay olduğu, öğrencilerin

derse yönelik tutumlarının yeni programda daha kolay olduğu, öğrencilerin derse yönelik tutumlarının yeni programda daha olumlu olduğu öğretmenler tarafından belirtilmiştir.

Güven, Gökbulut ve Yel (2006), “4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri” isimli çalışmalarında, eski ve yeni programı karşılaştıran 7 maddelik, yeni programa ilişkin 17 maddelik anketler ve iki açık uçlu soru ile pilot okullarda görev yapan öğretmenlerin görüşlerini alarak programı değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Araştırmada öğretmenler yeni programın; öğrenci seviyesine uygun olduğunu, içeriğinin yeterli olduğunu, öğretmene rehberlik ettiğini, konularının arasında bütünlük olduğunu, etkinliklerinin uygulanabildiğini, öğrenciyi merkeze aldığını ve daha yararlı olduğunu belirtmişlerdir. Ara disiplinler ve diğer derslerle ilişkilendirme konusunda sıkıntı yaşandığı ve öğretmenlerin hizmet içi eğitim ihtiyacı olduğu dile getirilmiştir. Öğretmenler, eski ve yeni programın karşılaştırılmasında içerik açısından her iki programı da yeterli bulurken, kazanımların davranışa dönüştürülmesi, öğretme-öğrenme sürecinin yeterliliği, öğrenci tutumlarının yeterliliği, kaynak kullanımı açısından yeni programı eskisine göre daha yeterli bulmuşlardır. Öğretmenler, değerlendirme açısından eski programı daha yeterli olarak nitelendirmişlerdir. Açık uçlu sorularda öğretmenler, sınıfların kalabalık olduğunu, değerlendirmede sıkıntıların olduğunu, etkinliklerde zamanın yetmediğini, hizmet içi eğitime ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmada öğretmenler, hangi programı uygulamak istersiniz sorusuna “yeni program” cevabını vermiş ve sebeplerini şöyle sıralamışlardır: Öğrencilerin daha aktif, daha eğlenceli, daha sosyal ve daha istekli olduklarını belirtmişlerdir. Genel olarak öğretmenler program hakkında olumlu görüş bildirmişlerdir.

Öztürk ve Tuncel (2006) “Yeni 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle İlgili Öğretmen Görüşleri” isimli çalışmalarında 316 öğretmene anket, 30 öğretmenle görüşme ve 5 sınıfta gözlem yapmışlar. Elde edilen verilerden çıkarılan sonuçlarda öğretmenlerin 2/3’den fazlası, yeni programı “Türkiye Cumhuriyeti’nin ihtiyaç duyduğu insan/yurttaş tipini yetiştirecek nitelikte” bulmaktadırlar. Programın uygulanması için Türkiye’de ilköğretim okullarının gerekli fiziki koşullara ve donanımına sahip olmadıkları eleştirilerine öğretmenlerin katıldıklarını ayrıca kalabalık sınıfların ve

araç-gereç yetersizliğinin, programın başarısının önündeki engeller olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler, yeni programın içeriğini yeterli bulmamış bunun öğretmenlerin eski programlardaki içerik anlayışına alışkın olduklarından kaynaklanabileceği araştırmada yorumlanmıştır. Programın değerlendirme boyutuna öğretmenlerin tamamına yakını olumsuz görüş bildirmişlerdir. Araştırmada programın değerlendirme çalışmalarının sürdürülmesi, uygulayıcılara hizmet içi eğitim çalışmalarının devam etmesi ve okulların imkanlarının iyileştirilmesi konusunda önerilerde bulunulmuştur.

Kamber (2007), “2005-2006 yeni ilköğretim programında sosyal bilgileri dersi etkinliklerinin uygulanabilirliğinin incelenmesi” adlı araştırmasında, tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak bir anket geliştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini çalışma evreninin tamamı olan Uşak ili ilköğretim okullarında 4. ve 5. sınıflar ders veren 152 sınıf öğretmenleri oluşturmuştur. Toplanan veriler SPSS paket programı kullanılarak, frekans, yüzde, ortalama, standart sapma, t testi ve F testi analizlerine tabii tutulmuşlardır. Öğretmenlerin yeni programın felsefesine ve uygulanabilirliğine dair görüşleri araştırılmıştır. Öğretmenler hem programın yapısı hem de uygulama konusunda olumlu görüşe sahip oldukları görülmüştür.

Dilmaç (2008), Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Uygulanabilirliği Hakkında Öğretmen Görüşleri (İstanbul Avrupa Yakası Örneği) adlı araştırmasını 2007-2008 Eğitim Öğretim yılında, İstanbul İli Avrupa yakasında devlet ve özel ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler dersine giren sınıf öğretmenleri ve Sosyal Bilgiler öğretmenleri arasından tesadüfi olarak seçilen 367 öğretmene uygulamıştır. Araştırmada alan taraması yöntemi kullanılmış veriler varyans analizi, t testi ile değerlendirilmiş; açık uçlu sorularda ise verilen yanıtları sınıflama ve frekanslarını belirleme yoluna gidilmiştir. Ayrıca, var olan durumun, bağlı olduğu kurum, cinsiyet, eğitim-öğretim yaptığı sınıf düzeyi, hizmet yılı, eğitim durumu, mezun olunan okul ve hizmet içi eğitim seminerlerine katılma durumuna göre değişip değişmediği de ilişki olarak araştırılmıştır. Araştırma sonuçları aşağıda verilmiştir.

Sosyal Bilgiler Programının uygulanabilirliği hakkında görüş bildiren öğretmenlerin tüm boyutlarına yönelik olarak olumlu görüşe sahip oldukları, Sosyal Bilgiler Programının

uygulanabilirliği konusunda görüş bildiren öğretmenlerin %70'inin Eğitim Fakültesi mezunu olduğu, Meb'e bağlı Resmi ve Özel ilköğretim okullarında araştırmaya katılan öğretmenler arasında programa yönelik değerlendirmede manidar bir farklılık tespit edilmediği, öğretmenlerin kazanımlar, içerik Öğrenme-Öğretme Süreci boyutlarında olumlu değerlendirmede bulunurken, ölçme ve değerlendirme boyutunda kısmen olumlu değerlendirmede buldukları, araştırmanın örneklemini oluşturan öğretmenlerin yarısından fazlasının programla ilgili hizmet içi eğitim semineri görmediği, geri kalanların büyük çoğunluğunun ise programla ilgili yeterli bilgi birikimine sahip olmadıkları, bunun yanında programın tüm boyutlarına ilişkin net değerlendirmelerden kaçınmaları program hakkında yeterli bilgi birikimine sahip olmadıkları, bununla birlikte programla ilgili verilen hizmet içi eğitim seminerlerinin programın amacına yönelik yeterli faydayı sağlamadığı, yeni ilköğretim programlarının kazanımlarının, öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı, toplumun değer ve ideallerine tam olarak uygun olmadığı ama bunun yanında kazanımların gerçekleştirilebilir olduğu, Eğitim Öğretim faaliyetlerinde mesleki kıdem arttıkça programın kazanımlarına yönelik değerlendirmenin daha olumsuz bir çizgiye kaydığı, programa uyum sağlama ve programı içselleştirme bakımından öğretmenliğinin (1-5) ilk yıllarında olan eğitimcilerin pozitif değerlendirme içinde olduğu, içerik boyutuna yönelik yapılan değerlendirmelerde programın toplum kültürü ile uyumlu olması ve milli eğitimin amaçlarını gerçekleştirebilir olması yönünde olumlu kanaatlerini belirtirken toplumun beklentisine cevap verme ve yeterlilik bağlamında daha kaygı verici değerlendirmede buldukları, Sosyal Bilgiler Öğretim Programının olumlu yanının öğrenci merkezli olmasına karşılık araç gereç eksikliği ve kalabalık sınıflar, okulların konumu, çevre koşullarının olumsuz oluşu, gezi ve incelemelerdeki prosedürün getirdiği sorunlar, programın yapısı ve uygulama koşulları açısından bir ikilemi oluşturduğu ve bu durum programın uygulama koşullarındaki eksiklikler nedeniyle öngörülen olumlu özellikleri gerçekleştiremeyeceği, ölçme ve değerlendirme çalışmalarında performans değerlendirme yöntemlerinin uygulandığı, ancak ölçeklerin çok fazla oluşu, çok fazla zaman alması ve ağır maddi yük getirmesi sorun teşkil ettiği gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Can (2008), "Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri" adlı araştırmasının çalışma grubunu

Ankara ili, Çankaya merkez ilçesindeki ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri oluşturmuştur. Araştırma dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi programında yer alan değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşlerini ve bu görüşlerin cinsiyet, mezuniyet durumu, kıdem durumu ve öğretmenlerin görev yaptıkları okulların OKS'deki başarı düzeylerini ortaya çıkarılması amacıyla betimsel içerikli bir çalışmadır. Araştırmada alt problemlere ilişkin veriler anket ve görüşme teknikleri kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın sonuçları aşağıda verilmiştir.

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarında en çok sorumluluk sahibi olmaya ilişkin etkinlikler düzenledikleri, değer eğitiminde öğretmenlerin telkin, model olma, empati kurma ve değer aydınlatması gibi değer kazandırma yollarını etkin bir şekilde kullandıkları ancak değerler analizi ve ahlaki muhakeme gibi yöntemleri yeterince kullanmadıkları, öğretmenlerin değerler eğitiminde en çok işbirliğine dayalı öğrenme tekniği ve yaratıcı drama yöntemlerini kullandıkları, öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarında ölçme değerlendirme etkinlikleri olarak gözlem yaptıkları, örnek olay yöntemi, tartışma yöntemi, soru cevap tekniği ve velilerle görüşme yöntemini kullandıkları, ayrıca öğretmenler öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını en çok gözlem yolunu kullanarak anladıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Öğretmenlerin mezuniyet durumlarına göre değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Öğretmenlerinin kıdem durumlarına göre değerle eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Görev yaptıkları okulların başarı yüzdelerine göre öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Yazar (2008), “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi” adlı araştırmasının evrenini 2007-2008 eğitim öğretim yılında Erzurum il merkezinde bulunan 70 ilköğretim okulunda görev yapan 2006-2007 eğitim öğretim yılında 4. ve 5. sınıf okutmuş sınıf öğretmenleri, örneklemini ise Erzurum il merkezinde bulunan 70 ilköğretim okulundan random yoluyla seçilen 30 ilköğretim okulunda 2007-2008 eğitim-öğretim yılında görev yapan ve 2006-2007 eğitim

öğretim yılında 4. ve 5. sınıf okutmuş 183 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma tarama modelindedir ve ulaşılan bulgular aşağıda belirtilmiştir.

Araştırma sonucunda öğretmenler İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına yönelik genel olarak olumlu görüş bildirmekle beraber öğretmenlerin program hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları, programın tam olarak uygulamaya dönüştürülmediği, programdaki içeriğin yeterliliği, etkinliklerin rahatça uygulanabilirliği, programın uygulanması için mevcut teknoloji ve materyallerin yeterliliği konularında kararsızlıklarını belirtmiş oldukları ve bu konularda sorunların olduğu sonucuna ulaşılmış. Sınıf öğretmenleri İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan doğrudan verilecek beceri ve doğrudan verilecek değerleri genel olarak öğrencilerin büyük ölçüde kazandıkları şeklinde görüş bildirmişlerdir. Araştırma sonucunda öğretmen görüşlerinin programı genelde destekler nitelikte olduğu saptanmıştır.

1.5. Problem

Bu araştırmada, 2011-2012 öğretim yılında uygulanan İlköğretim 4. Sınıf ve İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinlikler hakkında öğretmen görüşlerinin neler olduğu sorusuna cevap aranmaktadır.

1.5.1. Alt Problemler:

1. İlköğretim okullarında görev yapan 4.-5. sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere ilişkin görüşlerinde, öğretmenlerin cinsiyetine göre anlamlı farklılık var mıdır?

2. İlköğretim okullarında görev yapan 4.-5. sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere ilişkin görüşlerinde, öğretmenlerin mesleki kademine göre anlamlı farklılık var mıdır?

3. İlköğretim okullarında görev yapan 4.-5. sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere ilişkin görüşlerinde, öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılık var mıdır?

4. İlköğretim okullarında görev yapan 4.-5. sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere ilişkin görüşlerinde, öğretmenlerin okuttukları sınıflara göre anlamlı farklılık var mıdır?

5. İlköğretim okullarında görev yapan 4.-5. sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına ilişkin görüşlerinde, öğretmenlerin sınıf mevcuduna göre anlamlı farklılık var mıdır?

1.6. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada temel amaç, ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin, 2011-2012 eğitim öğretim yılında uygulanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere ilişkin görüşlerini ve bu görüşlerinin cinsiyet, mesleki kıdem, eğitim düzeyleri, okuttukları sınıf ve sınıf mevcudu gibi değişkenler ile ilişkisini tespit etmektir.

1.7. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere ilişkin öğretmen görüşlerini ortaya çıkararak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklerin geliştirilme sürecine katkı sağlayacağı düşünülmektedir; bu açıdan araştırma önemlidir.

İlköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere ilişkin görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesini amaçlayan bu araştırmanın bulgu ve sonuçlarının program hazırlayanlara, öğretmenlere ve bu alanda çalışma yapacak olan araştırmacılara yararlı olacağı düşünülmektedir.

1.8. Sınırlıklar

Bu araştırma;

1. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere ilişkin öğretmen görüşlerini ve bu görüşlerinin cinsiyet, mesleki kıdem, eğitim düzeyleri, okuttukları sınıf ve sınıf mevcudu gibi değişkenler ile ilişkisinin araştırılmasıyla,

2. Manisa ili Soma ilçe merkezindeki resmi ilköğretim okulları ile,
3. Örnekleme de yer alan öğretmenlerin 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere ilişkin görüşleri ile,
4. Veri toplama aracındaki sorularla,
5. 2011–2012 öğretim yılı ile sınırlıdır.

2. BÖLÜM : YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın önemi, evren ve örnekleme, verilerin toplanması, verilerin analiz edilmesinde yararlanılan istatistiksel teknikler ile ilgili bilgiler açıklanacaktır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada ilköğretim 4.-5. sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere ilişkin görüşleri ve bu görüşlerinin bazı değişkenlere (cinsiyet, sınıf mevcudu, eğitim düzeyi, mesleki kıdem ve okuttukları sınıf) göre değişme düzeyinin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bu nedenle araştırma, var olan bir durumu araştırmaya yönelik olması nedeniyle betimsel araştırmalardan tarama modellerinin içerisine girmektedir.

Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekli ile betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2002: 77).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini Manisa ilinin Soma ilçesinde bulunan ilköğretim okullarında, 2011-2012 eğitim öğretim yılında 4. ve 5. sınıflarda görev yapmış olan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır.

Her zaman kitlenin tamamı ile araştırma yapmak mümkün olmayabilir. Malî kaynaklar ve zaman yetersizliği kitleyi en iyi temsil eden örnekler seçerek örneklem yapmayı gerektirebilir. (DİE, 1999). Bu araştırmada da zaman ve malî yetersizlikler nedeniyle kolay ulaşılabilir durum örneklemesi yöntemi ile Soma ilçe merkezindeki okullar seçilerek örneklem oluşturulmuştur.

Örneklem grubunu Manisa ili Soma ilçe merkezinde bulunan 17 resmî ilköğretim okulunda görev yapan 46 tane 4. sınıf öğretmene ve 49 tane 5. sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Toplamda ise 95 tane 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine anket uygulanmıştır.

Tablo-8. Anket Uygulanna Okullar Ve Öğretmen Sayıları

Kurum Adı	4. Sınıf Öğretmen Sayısı	5. Sınıf Öğretmen Sayısı	Toplam Öğretmen Sayısı
13 Eylül Gama İlköğretim Okulu	7	7	14
Altıntaş İlköğretim Okulu	2	3	5
Atatürk İlköğretim Okulu	1	2	3
Ayşe Temizel İlköğretim Okulu	2	2	4
Canlar İlköğretim Okulu	3	3	6
Cumhuriyet İlköğretim Okulu	3	3	6
Fikri Akay İlköğretim Okulu	1	1	2
Gazi Mustafa Kemal İlköğretim Okulu	3	3	6
Kurtuluş İlköğretim Okulu	3	3	6
Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu	3	3	6
Naciye Evren İlköğretim Okulu	5	5	10
Soma Nakliyeciler Kooperatifi İlköğretim Okulu	2	2	4
Namık Kemal İlköğretim Okulu	3	3	6
Sabri Balcı İlköğretim Okulu	3	3	6
Turgutalp Madenciler İlköğretim Okulu	1	2	3
Turgutalp İlköğretim Okulu	2	2	4
Zübeyde Hanım İlköğretim Okulu	2	2	4
TOPLAM	46	49	95

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada 5’li likert tipinde bir ölçek kullanılmıştır. Bu ölçekteki her bir maddeye verilen cevaplar 1.00 ile 5.00 arasında değişmektedir. “Kesinlikle Katılıyorum” cevabı: 5.00, “Katılıyorum” cevabı: 4.00, “Kısmen” cevabı: 3.00, “Katılmıyorum” cevabı: 2.00, “Kesinlikle Katılmıyorum” cevabı: 1.00 şeklinde puanlanmıştır.

Güvenirlilik (reliability); ölçme aracının belli bir özelliğe yönelik birden fazla ölçüm sonuçları arasında tutarlık göstermesidir (Beydoğan, 2001: 134). Ölçme araçlarının güvenirlik hesaplamasında diğerlerine göre daha fazla tercih edilen Cronbah Alfa katsayısından yararlanılmaktadır (Beydoğan, 1998: 75).

Bu araştırmanın güvenirlik hesaplamasında da Cronbach Alfa katsayısından yararlanılmış ve bu katsayı 0,95 olarak bulunmuştur. Araştırmacılar alfa değerlerinin 0.70’ten yüksek olmasının ölçme aracının güvenirliği için yeterli olduğunu söylemektedirler (Sahin, 2003: 74). Bu sonuca göre öğretmenlere uygulanan anketin güvenirlik düzeyi yeterlidir.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın problem ve alt problemleri belirlendikten sonra yanıtlanması için veri toplama aracı olarak öğretmenler için hazırlanan anket formu kullanılmıştır. Ankete katılan öğretmenlerin kişisel özelliklerini belirlemeyi amaçlayan 5 soru ve araştırmanın alt problemlerine yönelik 40 soru olmak üzere toplam 45 sorudan oluşan 5’li likert tipinde bir anket kullanılmıştır. Araştırma anketinde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere ilişkin görüşlerin belirlenmesi amacıyla toplam 45 soru bulunmaktadır. Birinci bölümünde yer alan 5 soru, araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet, mesleki kıdem, mezun olduğu okul, sınıf mevcutları ve okuttuğu sınıfları belirlemeye yöneliktir. İkinci bölümde bulunan 40 soru ise öğretmenlerin etkinlikler hakkındaki görüşlerini belirlemeye yöneliktir.

Veri toplama aracının 1. bölümünde bulunan, araştırmaya katılan öğretmenlerin kişisel özelliklerini belirlemeye yönelik sorular için uygun cevaplar verilmiş ankete katılan

öğretmenlerin kendilerine uygun seçeneği işaretlemeleri istenmiştir. Anketin 2. bölümünde bulunan sorular ise “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kısmen”, “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle Katılmıyorum” seçenekleri ile ifade edilmiş ve yine öğretmenlerin en uygun buldukları seçeneği işaretlemeleri istenmiştir.

Anketin oluşturulmasında; KILIÇOĞLU G.(2007), “İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Kars İli Örneği)” başlıklı Yüksek Lisans Tezi’ndeki anketten faydalanılmıştır. Anket formunun kullanımı hakkında alınan izin belgesi ekler kısmında yer almaktadır.

Araştırmada kullanılan anketlerin uygulamaları 2011-2012 eğitim öğretim yılında Eylül ayı, seminer çalışmaları sırasında yapılmıştır. Anket uygulamalarından önce ilgili kurumlardan gerekli izinler alınmıştır. Sonrasında da okul idarecileriyle ön görüşmeler yapılarak belirlenen tarih ve saatte ankete katılacak öğretmenlerle okullarda görüşmeler yapılmış ve anketler dağıtılmadan önce araştırmacı tarafından gerekli açıklamalar yapılarak araştırmanın amacı ve önemi vurgulanmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmayla ilgili anket uygulaması tamamlandıktan sonra, araştırma kapsamında cevapları aranan problemlere yönelik olarak toplanan veriler hepsi araştırmacı tarafından teker teker kontrol edilerek, SPSS 13,0 programı kullanılarak bilgisayar ortamında girilmiş ve istatistikî çözümler yapılmıştır. İki grup karşılaştırmalarında Mann Whitney U testi uygulanmış, ikiden çok grupların karşılaştırmalarında ise Kruskall Wallis testi uygulanarak çözümler yapılmıştır.

3. BÖLÜM : BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine uygulanan anketlerden elde edilen bulgular tablolar halinde verilerek, bu tablolara ilişkin yorumlar yapılmıştır.

3.1. Bulgular ve Yorum

İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Etkinliklerin öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesinin yapıldığı araştırmanın bu bölümünde, geliştirilen araştırma soruları doğrultusunda elde edilen bulgular üzerinde durulmuş olup, önce kişisel bilgilere ilişkin bulgu ve yorumlara, daha sonra araştırma amaçlarına ilişkin bulgu ve yorumlara sırasıyla yer verilmiştir.

Tablo-9. Öğretmenlerin Cinsiyet Durumlarına Göre Frekans Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Kadın	44	46,3
Erkek	51	53,7
Toplam	95	100,0

Tablo 9'e göre araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetlerine göre dağılımları incelendiğinde; 44'ünün (%46,3) kadın, 51'inin (%53,7) erkek olduğu görülmektedir.

Tablo-10. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımları

Hizmet Süresi	N	%
0-5	8	8,4
6-10	10	10,5
11-15	27	28,4
16-20	16	16,8
21+	34	35,8
Toplam	95	100,0

Tablo 10 incelendiğinde araştırmaya alınan 95 kişinin 8'i (%8,4) 0-5 yıl, 10'u (%10,5) 6-10 yıl, 27'si (%28,4) 11-15 yıl, 16'sı (%16,8) 16-20 yıl ve 34'ü (%35,8) 21 yıl ve üzerinde yıl hizmet etmiştir.

Tablo-11. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Dağılımları

Mezun Olunan Okul	N	%
Eğitim Enstitüsü	10	10,5
Eğitim Yüksekokulu	17	17,9
Eğitim Fakültesi	50	52,6
Fen Edebiyat Fakültesi	13	13,7
Diğer	5	5,3
Toplam	95	100,0

Tablo 11 incelendiğinde araştırmaya alınan 95 kişinin 10'u (%10,5) eğitim enstitüsü, 17'si (%17,9) eğitim yüksekokulu, 50'si (%52,6) eğitim fakültesi, 13'ü (%13,7) fen-edebiyat fakültesi ve 5'i de (%5,3) diğer fakültelerden mezundur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunun eğitim fakültesinden mezun oluşu araştırmanın daha sağlıklı sonuçlar vermesi açısından önemlidir. Zira materyal kullanımının derslerde doğru olarak kullanımının öğretilmesine eğitim fakültelerinde diğerlerine nazaran daha çok ağırlık verilmektedir.

Tablo-12. Öğretmenlerin Okuttukları Sınıflara Göre Dağılımları

Okutulan Sınıf	N	%
4. Sınıf	46	48,4
5. Sınıf	49	51,6
Toplam	95	100,0

Tablo 12 incelendiğinde araştırmaya alınan 95 kişiden 46'sı (%48,4) 4. Sınıf, 49'u (%51,6) 5.sınıfları okutmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin okuttukları sınıflara göre dağılımlarının birbirlerine yakın olması sonuçların daha sağlıklı yorumlanabilmesi için önemlidir.

Tablo-13. Öğretmenlerin Okuttukları Sınıflardaki Öğrenci Sayılarına Göre Dağılımları

Sınıf Mevcudu	N	%
0-24 öğrenci	21	22,1
25-39 öğrenci	72	75,8
40 ve üzeri öğrenci	2	2,1
Toplam	95	100,0

Tablo 13 incelendiğinde araştırmaya alınan 95 öğretmenin 21'i (%22,1) 0-24 öğrencilik sınıfta ders vermekte, 72'si (%75,8) 25-39 öğrencilik sınıfta ders vermekte ve 2'si (%2,1) 40 ve üzeri öğrencili sınıfta ders vermektedir.

Çalışmanın buradan sonraki kısmında 40 soruluk ölçeğe verilen yanıtlar toplamı kişilerin elde ettikleri puanlar kabul edilip, elde edilen bu puanlar, yukarıda belirtilen demografik özellikler bakımından karşılaştırılmıştır. Sonuçlar aşağıdadır.

Tablo-14. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Etkinliklere Yönelik Görüşlerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından Farklılıklarına İlişkin ‘‘Mann Whitney U testi Bulguları’’

Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sapma	p
Kadın	44	139,91	17,78	0,424
Erkek	51	141,35	19,13	
Toplam	95	140,68	18,43	

p>,05 anlamlılık düzeyi

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerin ilkinde, İlköğretim okullarında görev yapan 4.-5. sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere ilişkin görüşlerinde, öğretmenlerin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılığın var olup olmadığının cevabı aranmaktaydı.

Analiz sonuçlarına bakıldığında, öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Etkinliklere yönelik görüşlerinde, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir (p=0,424). Bu bulgu, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim

Programındaki etkinliklere yönelik görüşlerinde cinsiyetlerinin etkili olmadığı yönünde yorumlanabilir.

Tablo-15. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Etkinliklere Yönelik Görüşlerinin Mesleki Kıdem Değişkeni Açısından Farklılıklarına İlişkin ‘Kruskall Wallis testi Bulguları’

Hizmet Süresi	N	Ortalama	Std. Sapma	p
0-5	8	132,75	6,02	0,062
6-10	10	149,60	14,26	
11-15	27	141,63	17,06	
16-20	16	145,06	17,17	
21 +	34	137,12	21,89	
Toplam	95	140,68	18,43	

p>,05 anlamlılık düzeyi

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerin ikincisinde, İlköğretim okullarında görev yapan 4.-5. sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere ilişkin görüşlerinde, öğretmenlerin mesleki kıdemine göre anlamlı farklılığın var olup olmadığının cevabı aranmaktaydı.

Analiz sonuçlarına bakıldığında, öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Etkinliklere yönelik görüşlerinde, meslekteki kıdemlerine göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir (p=0,062). Okullarda farklı hizmet sürelerindeki öğretmenlerin bir arada çalışması nedeniyle, öğretmenlerin birbirlerinden etkilenerek Sosyal Bilgiler Ders Programındaki Etkinlikler hakkında farklı düşüncede olmadıkları söylenebilir.

Tablo-16. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Etkinliklere Yönelik Görüşlerinin Öğretmenlerin Eğitim Düzeyleri Değişkeni Açısından Farklılıklarına İlişkin ‘Kruskall Wallis testi Bulguları’

Mezuniyet	N	Ortalama	Std. Sapma	p
Eğitim Enst.	10	135,80	29,23	0,016*
Eğitim Y.O.	14	134,94	13,62	
Eğitim Fakültesi	50	139,34	17,82	
Fen Edebiyat Fakültesi	13	152,62	11,79	
Diğer	5	152,40	12,52	
Toplam	95	140,68	18,43	

p>,05 anlamlılık düzeyi

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerin üçüncüsünde, İlköğretim okullarında görev yapan 4.-5. sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere ilişkin görüşlerinde, öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılığın var olup olmadığının cevabı aranmaktaydı.

Analiz sonuçlarına bakıldığında, öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Etkinliklere Yönelik Görüşlerinin Mezuniyetlerine Göre incelenmesinde, anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. (**p=0,016***). Ölçekten alınan toplam puanlara bakıldığında; Eğitim Enstitüsü, Eğitim Yüksek Okulu ve Eğitim Fakültesi mezunlarının puanlarının birbirlerine yakın olduğu görülmekte, aynı şekilde Fen Edebiyat Fakültesi ve diğer okullardan mezun olan öğretmenlerin toplam puanları da birbirlerine yakın sonuçlar içermekte. Ancak Fen Edebiyat Fakültesi ve diğer okullardan mezun olan öğretmenlerin puanlarının Eğitim Enstitüsü, Eğitim Yüksek Okulu ve Eğitim Fakültesi'nden mezun olan öğretmenlere göre da daha yüksek puan elde ettikleri görülmektedir. Fen Edebiyat Fakültesi ve diğer okullardan mezun olan öğretmenler Sosyal Bilgiler Ders Programındaki etkinlikler hakkında diğer okullardan mezun olan öğretmenlere göre daha olumlu görüş içerisinde oldukları görülmektedir.

Tablo-17. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Etkinliklere Yönelik Görüşlerinin Okuttukları Sınıf Değişkeni Açısından Farklılıklarına İlişkin ‘‘Mann Whitney U testi Bulguları’’

Okutulan Sınıf	N	Ortalama	Std. Sapma	p
4. Sınıf	46	143,65	14,97	0,103
5. Sınıf	49	137,90	20,95	
Toplam	95	140,68	18,43	

$p > ,05$ anlamlılık düzeyi

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerin dördüncüsünde, ‘‘İlköğretim okullarında görev yapan 4.-5. sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere ilişkin görüşlerinde, öğretmenlerin okuttukları sınıflara göre anlamlı farkın olup olmadığının cevabı aranmaktaydı.

Analiz sonuçlarına bakıldığında, öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Etkinliklere yönelik görüşlerinde, okuttukları sınıflara göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p=0,103$). İlköğretim 5. sınıf öğretmenleri bir önceki dönem 4. sınıflara eğitim verdikleri için her iki sınıf hakkında da aynı düşünceye sahip oldukları bu nedenle de Sosyal Bilgiler Ders Programındaki etkinlikler hakkında 4. sınıf öğretmenlerinden farklı düşünmedikleri sonucuna ulaşılabilir.

Tablo-18. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Etkinliklere Yönelik Görüşlerinin Sınıf Mevcudu Değişkeni Açısından Farklılıklarına İlişkin ‘‘Mann Whitney U testi Bulguları’’

Sınıf Mevcudu	N	Ortalama	Std. Sapma	p
0-24 Öğrenci	21	132,48	18,05	0,007*
25-39 Öğrenci	72	144,29	16,47	
Toplam	95	140,68	18,43	

$p > ,05$ anlamlılık düzeyi

Araştırmada cevabı aranan alt problemlerin beşincisinde, İlköğretim okullarında görev yapan 4.-5. sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına ilişkin görüşlerinde, öğretmenlerin sınıf mevcuduna göre anlamlı farkın olup olmadığının cevabı aranmaktaydı.

Analiz sonuçlarına bakıldığında, öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Etkinliklere yönelik görüşlerinin, sınıf mevcutları değişkenine göre incelenmesinde anlamlı bir şekilde farklılaştığı görölmektedir (**p=0,007***). Yukarıdaki tabloya bakıldığında 0-24 mevcutluk sınıflarda ders veren öğretmenlerin aldıkları puan ortalaması 25-39 mevcutluk sınıflarda ders veren öğretmenlerin aldıkları puan ortalamasından daha düşüktür. Sosyal Bilgiler Dersindeki etkinliklerin işlenmesi hakkında, 25-39 arası sınıf mevcuduna sahip olan sınıf öğretmenleri, 0-24 mevcutluk sınıflarda ders veren sınıf öğretmenlerinden daha olumlu düşünmektedirler. 24 öğrenciden fazla sınıf mevcuduna sahip olan sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersi etkinliklerin işlenmesinin daha başarılı olduğu görölmektedir. Burada 40 ve üzeri öğrenci mevcudunu karşılaştırmaya alınamamıştır zira bu grupta sadece 2 kişi vardır ve bu sayı herhangi bir karşılaştırma yapmak için yeterli değildir. Bu sebeple yukarıda belirtilen karşılaştırmaya alınmadı ve tabloda gösterilmedi.

4. BÖLÜM : SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1 Sonuçlar

İlköğretim 4 ve 5. sınıf öğretmenlerinin 2011-2012 eğitim öğretim yılında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere ilişkin görüşlerini almayı amaçlayan bu araştırmada, 95 sınıf öğretmenine uygulanan Likert tipi anketle elde edilen veriler aracılığı ile ulaşılan sonuçlar aşağıda verilmiştir.

1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetlerine göre dağılımları incelendiğinde; 44'ünün (%46,3) kadın, 51'inin (%53,7) erkek olduğu görülmektedir. Bu sonuç araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetlerine göre dağılımının birbirine yakın düzeyde olduğunu göstermektedir.

2. Araştırmaya alınan 95 kişiden 46'sı (%48,4) 4. Sınıf, 49'u (%51,6) 5.sınıfları okutmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin okuttukları sınıflara göre dağılımlarının birbirlerine yakın olması sonuçların daha sağlıklı yorumlanabilmesi için önemlidir.

3. Araştırmaya katılan öğretmenlerden 16 yıl ve üzeri görev yapanların yüzdesi %52,6 olup bu oran araştırmada tecrübeyi yansıması açısından önemli bulunmuştur.

4. Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (% 52,6) Eğitim Fakültesi Mezunlarından oluştuğu bulunmuştur.

5. Araştırmaya katılan öğretmenlerin sınıf mevcutlarının büyük çoğunluğunun %75,8 ile 25-39 öğrenci olduğu bulunmuştur.

6. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere yönelik görüşlerinde cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

7. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere yönelik görüşlerinde, mesleki kıdem değişkeni açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

8. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere yönelik görüşlerinde, okuttukları sınıf değişkeni açısından anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

9. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere yönelik görüşlerinde, öğretmenlerin eğitim düzeyleri değişkeni açısından incelendiğinde anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Fen Edebiyat Fakültesi ve diğer okul mezunlarının, Eğitim Enstitüsü, Eğitim Yüksek Okulu ve Eğitim Fakültesi'nden mezun olan öğretmenlere göre etkinlikler hakkında farklı görüşlere sahip oldukları görülmektedir.

10. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere yönelik görüşlerinde, okuttukları sınıflardaki öğrenci sayısı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. 0-24 arası sınıf mevcudu olan öğretmenlerin etkinlikler hakkındaki görüşleri ile 25-39 arası sınıf mevcudu olan öğretmenlerin etkinlikler hakkında görüşleri arasında farklılık gözlemlenmektedir.

4.2. Öneriler

İlköğretim 4 ve 5. sınıf öğretmenlerinin 2011-2012 eğitim öğretim yılında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki etkinliklere ilişkin görüşlerini ve bu görüşlerin öğretmenlerin cinsiyetine, eğitim düzeyine, meslekteki hizmet yılına ve okuttukları sınıf ve sınıf mevcutlarına göre değişip değişmediğini araştırmayı amaçlayan bu araştırmada, 95 sınıf öğretmenine uygulanan Likert tipi anketle elde edilen veriler aracılığı ile ulaşılan öneriler aşağıda verilmiştir.

1. Araştırma sonucuna göre 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersine giren sınıf öğretmenlerinin farklı öğretim programlarından mezun oldukları tespit edilmiştir. Bu durum sonucunda öğretmenler eğitimini almadıkları konuların öğretimini yapmak zorunda kalmışlardır. Bu nedenle 4. ve 5. sınıflarda verilecek olan Sosyal Bilgiler dersine girecek olan öğretmenlerin, sınıf öğretmenliği mezunu olmalarının faydası olacaktır. İlerleyen

yıllarda ise İlköğretim birinci kademedeki 4. ve 5. sınıflardan itibaren branşlaşmaya gidilmesi ve branşlaşmanın sayesinde Sosyal Bilgiler dersinin uzman kişiler tarafından verilerek etkili ve verimli bir eğitim öğretim ortamının oluşturulabileceği düşünülmektedir. Ayrıca mezuniyetleri nedeniyle uzak oldukları bir konu olan Sosyal Bilgiler öğretimi hakkında hizmet içi kurs ve seminerler düzenlenerek bu etkinliklere yeterli katılımlar sağlanmalıdır.

2. Öğretmenlerin bireysel farklılıklara duyarlı öğretim ve çoklu zekâ gibi çağdaş öğrenme yaklaşımlarını kalabalık sınıflarda uygulamaları zor olduğu kadar sınıf mevcutlarının az olduğu sınıflarda da uygulanması zordur. Bu nedenle öğrenme-öğretme sürecinde öğrenciye kazandırılması düşünülen kazanımların hedeflenen düzeyde gerçekleşebilmesi için mümkün olduğunca sınıf mevcutlarının, hiç olmazsa Sosyal Bilgiler Dersinde 25-40 öğrenci arasında olması sağlanmalıdır.

3. Öğretmenlere öğretim strateji, yöntem ve teknikleri, araç-gereç, materyal kullanımı ve ölçme-değerlendirmeye ilişkin olarak hizmet içi kurs ve seminerler düzenlenmeli, bu kurslara öğretmenlerin katılımları sağlanmalıdır. Böylelikle öğretmenlerin kendi alanlarındaki yenilikleri takip etmeleri kolaylaşır, farklı okullardaki öğretmenlerin bir araya gelerek fikir alışverişinde bulunmaları sağlanır ve sonucunda da eğitim-öğretim ortamı daha dinamik ve verimli hale getirilmiş olur.

4. Bilgisayar ve internet veritabanlı çalışmalar yapılarak daha zengin etkinliklere dayalı öğrenme yaşantıları öğrenciler için ilgi çekici hale getirilebilir. Bu nedenle her sınıfta bilgisayar, internet bağlantısı ve projeksiyon bulunması gerekir.

5. Araştırma sadece Manisa ili Soma İlçe merkezini kapsamaktadır. Bu nedenle ileride yapılacak benzer çalışmalar daha büyük örneklem grupları üzerinde tekrar yapılabilir.

6. Araştırma sadece 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine ilişkin olarak yapılmıştır. Bu nedenle benzer uygulama farklı sınıflardaki ve farklı derslerdeki öğretmenlerin, öğrencilerin, okul yöneticileri ve velilerin görüşleri alınarak tekrarlanabilir.

Kaynaklar

- AKBABA, Toper. (2004). Cumhuriyet Döneminde Program Geliştirme Çalışmaları. Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, (54-55), 16-23.
- ALICIGÜZEL, İzzettin. (2001). Çağdaş Okullarda Eğitim ve Öğretim, Sistem Yayıncılık, 4. Baskı, İstanbul.
- ALTUNYA, Niyazi. (1998). Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi. Düzgün Yayıncılık. İstanbul.
- ARABACI, Bakır. (2005). Öğrenme Öğretme Sürecine Öğrencilerin Katılımı ve Sınıfta Demokrasi. Çağdaş Eğitim Dergisi, (316), 20-27.
- ATA, Nurdan (2007). İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi'nin "Kendimi Tanıyorum Ünitesi"ndeki Kazanımların Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi).
- AYKAÇ, Necdet ve BAŞAR, E. (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim Programının Değerlendirilmesi. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu (Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Tekişik Eğitim ve Araştırma ve Geliştirme Vakfı Ortak Organizasyonu). 14-15 Kasım 2005 Kayseri.
- AYTEN, Pervin (2006). İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Dersini Yürüten 4 ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına İlişkin Görüşleri. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yüksek Lisans Tezi).
- BACANLI, Hasan (2004). Gelişim ve Öğrenme, 9. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- BAŞARAN, İbrahim E. (1996). Eğitime Giriş. Sevinç Matbaa, Ankara.
- BAYMUR, Feriha (1994). Genel Psikoloji, İnkılap Kitapevi Yayın Sanayi Ticaret A.Ş., İstanbul.
- BEYDOĞAN, H. Ömer. (1998). Okullarda Ölçme ve Değerlendirme, Atatürk Üniversitesi K.K.Eğitim Fak Yayın No:72, Erzurum.
- BEYDOĞAN, H. Ömer, (2001). Öğretimi Planlama ve Değerlendirme, Eser Ofset, Erzurum.
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit. (1981). Özel Öğretim Yöntemleri, Binbaşıoğlu Yayınevi, Ankara.
- BRUNER, Jerome S. (1991). Bir Öğretim Kuramına Doğru, (Çevirenler: Fatma VARİŞ, Tanju GÜRKAN), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

- CAN, Gürhan ve Diğerleri (1998). Sosyal Bilgiler Öğretimi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- CAN, Özge (2008). Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- CİVEK, Bahire Demet. (2008). Yeni Sosyal Bilgiler 4. Ve 5. Sınıf Programlarında Vatandaşlık Eğitimi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yüksek Lisans Tezi).
- ÇAĞLAR, Adil. (1992). İlkokul4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Üzerine Bazı Görüşler. Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi. (4). 15–25.
- ÇAĞLAYAN, Ahmet (2002). İlköğretimlerde Eğitimde Yönetim Yönetimde Kalite, Bilge Yayıncılık, İstanbul.
- ÇEKEN, Yasemin Doğan. (2006). Küreselleşme ve Türkiye ‘de Eğitim Politikaları: Yeni İlköğretim Müfredatı Sosyal Bilgiler Programı Üzerine Bir İnceleme. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yüksek Lisans Tezi).
- DEMİR, Mehmet K. (2006). İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Derslerinde Eleştirel Düşünme Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sınıf öğretmenliği Bilim Dalı. (Yayınlanmamış Doktora Tezi.).
- DİE, (1999). Örneklem ve Anket, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara.
- DİLMAÇ, Yüksel.(2008). Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Uygulanabilirliği Hakkında Öğretmen Görüşleri (İstanbul Avrupa Yakası Örneği). Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DOĞANAY, Ahmet. (2003). “Öğretimde Kavram ve Genellemelerin Geliştirilmesi”. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (Ed: C.ÖZTÜRK-D.DİLEK). Pegem-A Yayınları, Ankara.
- DOĞANAY, Ahmet. (2003). “Sosyal Bilgiler Öğretimi”, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Pegem-A Yayıncılık, Ankara.
- DÖNMEZ, Cengiz. (2003). “Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler”. Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler (Ed: C. ŞAHİN). Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- DUMAN, Bilal, İKİEL, Cercis. (2002). “Yapıcı Öğrenme Kuramına Göre Sosyal Bilgiler Öğretimi”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt12, Sayı 2, Elazığ.

- DÜNDAR, Hakan; KAYHAN, Cahit ve YEL, Selma. (2006). “İlköğretim Sosyal Bilgiler 4-5 Programının Değerlendirilmesi”. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Bildiri Kitabı C:1, Gazi Üniversitesi, Ankara:14-16 Nisan.
- ECE, Bahriye (2007). İlköğretim Birinci Kademe 2005 Sosyal bilgiler Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi-Afyonkarahisar ili Örneği. Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yüksek Lisans Tezi).
- EKİNCİ, Arzu. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Yapılandırma Yaklaşım Bağlamında Değerlendirilmesi-Eskişehir İli Örneği. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yüksek Lisans Tezi).
- ERDEN, Münire. (1996). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Alkım Yayınları, Ankara.
- ERGÜN, Mustafa. ve ERGEZER Bahattin. (1999). Öğretmenlik Mesleğine Giriş. Ocak Yayınları, Ankara.
- ERTÜRK, Selahattin. (1972). Eğitimde Program Geliştirme. Meteksan LTD.ŞTİ, Ankara.
- FİDAN, Nurettin. (1985). Okulda Öğrenme ve Öğretme. Alkım Yayınevi, Ankara.
- FİDAN, Nurettin (1996), Eğitim Psikolojisi “Okulda Öğrenme ve Öğretme”, Alkım Yayınevi, Ankara.
- FİDAN, Nurettin ve ERDEN Münire. (2001). Eğitime Giriş. Alkım Yayınları, İstanbul.
- GÜNGÖRDÜ, Ersin (2002). Coğrafya’ da Öğretim Yöntemleri, 1. Basım, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- GÜVEN, Sevim; GÖKBULUT, Yasin ve YEL, Selma.(2006). “4.ve 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri”. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Bildiri Kitabı C:2, Gazi Üniversitesi, Ankara:14-16 Nisan.
- İŞMAN AYTEKİN, ESKİCUMALI, Ahmet. (2000). Eğitimde Planlama ve Değerlendirme, Değişim Yayınları, Adapazarı.
- KAMBER, Tuğba. (2007). Yeni İlköğretim Programında Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanabilirliğinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Afyon: Kocatepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KARASAR, Niyazi. (1999). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- KILIÇOĞLU Gökçe, (2007). İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Kars İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi. Kars: Kafkas Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KINCAL, Y. Remzi (2006). Eğitim Bilimine Giriş, 1. Basım, Nobel Yayın Dağıtım Ankara.

- KIROĞLU, Kasım. (2006). İlköğretim Programları. Pegem-A Yayıncılık, Ankara.
- KÖKEN, Nevzat. (1995). İlkokullarda Sosyal Bilgiler Öğretimi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- KÖSTÜKLÜ, Nuri. (1999). Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretimi, Günay Ofset Matbaacılık, Konya.
- MEB (2004). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı. Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara.
- MEB (2004a). Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. 2563 Sayılı Tebliğler Dergisi.
- MEB (2005c). İlköğretim Matematik Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar), Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara.
- MEB (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Ve Kılavuzu. Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara.
- MEB (2006). Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (6.-7. Sınıflar) Öğretim Programı. Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi, Ankara.
- OĞUZKAN, A. Ferhan. (1981). Eğitim Terimleri Sözlüğü. TDK Yayınları, A.Ü. Basımevi, Ankara.
- ÖZTÜRK, Cemil ve OTLUOĞLU, Rahmi.(2003). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller. Pegem-A Yayıncılık, Ankara.
- ÖZTÜRK, Cemil ve DİLEK, Dursun.(2004). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. Pegem-A Yayıncılık, Ankara.
- ÖZTÜRK Cemil ve DİLEK, Dursun (Editörler). (2005). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Pegem A Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara.
- ÖZTÜRK, Cemil. TUNCEL, Gül. (2006). “Yeni 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile ilgili Öğretmen Görüşleri” ,Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Bildiri Kitabı, 14-16 Nisan 2006, C. I, Kök Yayıncılık, Ankara,ss.187-196.
- ÖZTÜRK, Cemil ve Diğerleri (2006). “Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Yapılandırmacı Bir Yaklaşım”, 1. Baskı, Pegem A Yayıncılık, Ankara
- PAYKOÇ, Fersun. (1995). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Çağdaş Eğilimler. İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları Toplantısı (Türk Eğitim Derneği) 25–26 Mayıs 1995 Ankara.
- SAFRAN, Mustafa. (2004). İlköğretim Programlarında Yeni Yaklaşımlar-Sosyal Bilgiler. Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, (54), 34-35.

- SELÇUK, Ziya. (2005). "MEB Müfredat Geliştirme Süreci", (04 Nisan 2005)
- SENEMOĞLU, Nuray (2003). Gelişim, Öğrenme ve Öğretim; Kuramdan Uygulamaya, 8. Baskı, Gazi Kitapevi, Ankara.
- Smith, O.W.D., J. H. Stanley, Shores, J. H. (1957). Foundations of Curriculum Development. USA: Harcourt Brace and World. Inc. Aktaran: Fidan, Nurettin, Münire Erden. 1998. Eğitime Giriş. Alkım Yayınları, İstanbul.
- SÖNMEZ, Veysel. (1994). Sosyal Bilgiler Öğretimi, Pegem Yayınları, Ankara.
- SÖNMEZ, Veysel (1998). Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu, Anı Yayıncılık, İstanbul.
- SÖNMEZ, Veysel (1999). Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- SÖZER, Ersan ve Başk. (1998). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Anadolu Üniversitesi.
- ŞAHİN Çavuş, (2003) "Eğitim Fakültelerindeki Öğretmenlik Uygulaması Dersinin Öğrenme Öğretme Süreci Açısından Değerlendirilmesi" Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- TAŞDEMİR Mehmet. (2000) Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim: Öğretmen El Kitabı, 4. Baskı, Ocak Yayınları, Ankara
- TAŞLI, İsmail. (2000). " Sosyal Bilgiler Öğretimi" Tekin Matbaası, Manisa Demirci
- TAZEBAY, Attila (Ed.). (2000). İlköğretim Programları ve Gelişmeler. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- VURAL, Mehmet, (2005). İlköğretim Okulu Ders Programları ve Öğretim Kılavuzları, Yakutiye Yayıncılık, Erzurum.
- YAŞAR, Şefik. (1998). Yapısalcı Kuram ve Öğrenme-Öğretme Süreci. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (1-2), 68-75.
- YAŞAR, Şefik. (2005). " Sosyal Bilgiler Programı ve Öğretimi", Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu 14-16 Kasım 2005, Kayseri.

EKLER

Ek1: Ölçek İzin belgesi

"İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi" isimli tez çalışmamda kullandığım "Program Değerlendirme Ölçeği" Serkan TAŞÇI tarafından yapılacak olan yüksek lisans tez çalışmasında kullanılabilir.

Arş. Gör. Gökçe KILIÇOĞLU Gazi
Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi
Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı

Ek2: Yasal İzinler

T.C.
MANİSA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

12 TEMMUZ 2011

Sayı : B.08.4.MEM.0.45.20.02-605.01- 21676
Konu : Serkan TAŞÇI' nın
Araştırma İzni

CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRÜ ÖĞÜNE
(Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığı)

b) Celal Bayar Üniversitesi Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığının 16.06.2011 tarih ve 6766 sayılı yazısı.

İlgi yazınıza ekli araştırma anketinin örnekleri Manisa ili Soma ilçesine bağlı ekte listede isimleri belirtilen ilköğretim okullarında 2011-2012 öğretim yılı içerisinde eğitim öğretimi aksatmadan uygulanması izni ile ilgili Valilik Makamından alınan 07.07.2011 tarih ve 21223 sayılı onay ile araştırma değerlendirme formu, anket örnekleri, araştırma sonucunun teslimine ilişkin taahhütname tutanağı örneği (Ek-1) ve Fiziki Zararları Karşılama Taahhüdü belgesi örneği (Ek-2) ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve araştırmanın tamamlanmasından itibaren en geç iki hafta içerisinde araştırma sonucunu içeren iki adet CD' nin taahhütname tutanağı ile birlikte Müdürlüğümüz Ar-Ge Birimine teslim edilmesini rica ederim.

Turgay ERGİN
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKİ _____ :

- 1 adet Onay
- 1 adet Taahhütname Tutanağı örneği (Ek-1)
- 1 adet Fiziki Zararları Karşılama Taahhüdü belgesi örneği (Ek-2)
- Araştırma Değerlendirme Formu (1 adet)
- Anket Örnekleri (4 adet)

Sakarya Mah. Atatürk Bulv. MANİSA Ayrıntılı bilgi : Ar-Ge Birimi
Telefon : (0236) 231 46 08 Faks: (0236) 231 12 51
e-posta : argu45@meh.gov.tr Elektronik Ağ: <http://manisa.meh.gov.tr>

T.C.
MANİSA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.0.45.20.02-605.01- 24223
Konu : Serkan TAŞÇI'nın
Araştırma İzni

07 TEMMUZ 2011

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Celal Bayar Üniversitesi Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığının 16.06.2011 tarih ve 6766 sayılı yazısı.

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Serkan TAŞÇI'nın "İlköğretim 4-5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Etkinliklerinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi" konulu tez çalışması için kullanacağı ölççekleri, Manisa ili Soma ilçesine bağlı ekli listede isimleri belirtilen ilköğretim okullarında uygulamak istediği belirtilmektedir.

Söz konusu ölççeklerin Manisa ili Soma ilçesine bağlı ekli listede isimleri belirtilen ilköğretim okullarında 2011-2012 öğretim yılı içerisinde eğitim öğretilimi aksatmadan uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınızı arz ederim.

Aziz ERSOY
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
07/07/2011

Sinan AKDOĞAN
Vali
Vali Yardımcısı

EK: Araştırma Değerlendirme Formu (1 Sayfa)

Sakarya Mah. Atatürk Bulv. MANİSA Ayrıntılı bilgi : Ar-Ge Bürosu
Telefon : (0236) 231 46 08 Faks: (0236) 231 12 51
e-posta : arge15@mcb.gov.tr Elektronik Ağ: <http://manisa.meb.gov.tr>

T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığı

Sayı : B.30.2.CBÜ.0.72.00.00/044- 319 - 76 75
Konu : Uygulama izni

Manisa, 13.07/2011

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: Manisa Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 12.07.2011 tarih ve 21676 sayılı yazısı.

Enstitünüz yüksek lisans öğrencisi Serkan TAŞCI'nın, "İlköğretim 4-5.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Etkinliklerinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi" konulu tezinin anket çalışması ile ilgili Manisa Milli Eğitim Müdürlüğü'nün izin yazısı ekte gönderilmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Kadriye HÖKELEK
Daire Başkanı V.

EK: İlgili yazı ve ekleri (9 sayfa)

Öğr. İşleri
12.07.2011

14.07.2011

Celal Bayar Üniversitesi Rektörlüğü İstasyon Mevkii 45040 MANISA

Telefon: (0236) 237 28 86 (204-205-206-207) Fax: 238 00 26

e-posta: ogrenci@cbayur.edu.tr

Elektronik Ad: www.bayur.edu.tr

Ayrıntılı bilgi için iribat: C.ÇATIHKAS Memur

Ek3: Anket

Bu ölçek ‘‘İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin’’ öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi bağlamında yürütölen bilimsel bir araştırma ile ilgilidir. Ölçek sonuçları, bu konudaki tutumları belirlemek amacıyla kullanılacaktır. Bu ölçekte 40 adet ifade bulunmaktadır. Her ifadeyi okuduktan sonra, düşöncenizi size verilen liste üzerinde ayrılan yere işaretleyiniz. Lütfen işaretsiz ifade bırakmayınız. Size verilen tutum listesi üzerine adınızı yazmayınız.

Katkılarınız için teşekkürler.

Serkan TAŞCI
Celal Bayar Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Cinsiyetiniz:

(1) Kadın (2) Erkek

2. Öğretmenlik mesleğindeki hizmet süreniz:

(1) 0-5 yıl (2) 6-10 yıl (3) 11-15 yıl (4) 16-20 yıl (5) 20 ve üstü

3. Mezun olduğunuz okul:

(1) Öğretmen Okulu
(2) Eğitim Enstitüsü
(3) Eğitim Yüksekokulu
(4) Eğitim Faköltesi
(5) Fen-Edebiyat Faköltesi
(6) Diğer (Belirtiniz) .....

4. Okuttuğunuz sınıf:

(1) 4. Sınıf

(2) 5. sınıf

5. Sınıf Mevcudu:

(1) 0-24 öğrenci

(2) 25-39 öğrenci

(3) 40 ve üzeri öğrenci

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Sosyal Bilgiler dersindeki etkinlikler toplumun ihtiyaçlarından hareketle düzenlenmiştir.					
2. Etkinlikler ile kazanımlar arasında bir tutarlılık vardır.					
3. Sosyal Bilgiler derslerinde etkinlikler öğretim ilkelerinden hareketle işlenmektedir.					
4. Sosyal Bilgiler etkinliklerindeki kazanımlar öğrencilerin gelişim özelliklerine uygundur.					
5. Sosyal Bilgiler derslerindeki etkinliklerin içeriğinde yer alan bilgiler öğrenci seviyesini yansıtmaktadır.					
6. Sosyal Bilgiler derslerindeki etkinlikler öğrencilerin dikkatini konuya ve kazandırılacak davranışa çekmektedir.					
7. Sosyal Bilgiler ders etkinliklerindeki kazanımlar konu alanının özellikleri ile paralellik göstermektedir.					
8. Sosyal Bilgiler derslerindeki etkinliklerin değerlendirilmesinde alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımlarına ağırlık verilmektedir.					
9. Sosyal Bilgiler derslerindeki etkinlikler, öğrencileri dersin kazanımlarından haberdar etmektedir.					
10. Sosyal Bilgiler derslerindeki etkinlikler öğrenciler tarafından açık bir şekilde anlaşılmaktadır.					
11. Sosyal Bilgiler ders etkinliklerinde öğretime başlamak için gerekli ön koşul davranışları belirlenmektedir.					
12. Sosyal Bilgiler ders etkinliklerindeki kazanımlar öğretmenler tarafından açık ve anlaşılır niteliktedir.					
13. Sosyal Bilgiler ders etkinliklerinde öğrencilerin önceden sahip oldukları davranışlarla yeni etkinliklerde					

kazanacakları davranışlar ilişkilendirilmiştir.					
14. Sosyal Bilgiler ders etkinliklerindeki bilgilere bakıldığında bu bilgilerin güncel ve geçerli olduğu görülmektedir.					
15. Sosyal Bilgiler ders etkinlikleri bilgiyi aktarmaktan çok öğrencilere bilgiye ulaşmaları konusunda yol göstermektedir.					
16. Sosyal Bilgiler ders etkinliklerinde öğrenciler, istenilen araç ve gereçlere sosyal çevrelerinde ulaşabilmektedir.					
17. Sosyal Bilgiler ders etkinlikleri öğrenme alanlarını genel anlamda yansıtmaktadır.					
18. Sosyal Bilgiler ders etkinliklerinde öğrencilerin konuyu kavrayabilmeleri için içerik açık, anlaşılabilir bir şekilde ifade edilmektedir.					
19. Sosyal Bilgiler ders etkinlikleri öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak düzenlenmiştir.					
20. Sosyal Bilgiler ders etkinliklerinde öğrenciler soru sormaya ve cevap vermeye isteklendirilip cesaretlendirilmektedir.					
21. Sosyal Bilgiler ders etkinliklerinde öğrenciler etkileşim içinde bulunurlar ve birbirlerinden öğrenmelerine imkan sağlanmaktadır.					
22. Sosyal Bilgiler ders etkinliklerinde, etkinliğin içeriğini oluşturan alt disiplinler birbirleriyle ilişkili olarak yansıtılmıştır.					
23. Sosyal Bilgiler ders etkinliklerinin değerlendirilmesinde objektif araçlar kullanılmaktadır.					
24. Sosyal Bilgiler ders etkinlikleri, öğrencilerin görüşlerini açık, özgür biçimde ifade etmelerine fırsat verecek demokratik ortamları sağlamaktadır.					
25. Sosyal Bilgiler ders etkinlikleri kendi aralarında birbirleriyle tutarlıdır.					
26. Sosyal Bilgiler ders etkinliklerinde öğrencilerin yansıtıcı düşünmesini, yaratıcı olmasını, bireysel ve grup problemlerini çözmesini gerektirecek etkinliklere yönelik uygulamalar yapılmaktadır.					
27. Sosyal Bilgiler ders etkinlik içeriği dikkate alındığında günlük yaşamla ilişkilendirilebileceği görülmektedir.					
28. Sosyal Bilgiler ders etkinliklerinde öğrenciler tartışma bitiminde ana temaları da belirleyerek, ortaya çıkan düşünceler konusunda genel özetler yapmaktadır.					
29. Sosyal Bilgiler ders etkinlikleri öğrencilerin hazır					

bulunuşluk düzeylerine uygun olarak tasarlanmıştır.					
30. Sosyal Bilgiler ders etkinliklerinde öğrencilerin bireysel farklılıklarına dikkat edilmektedir.					
31. Sosyal Bilgiler ders etkinliklerinde etkinlik ile ilgili tüm kişilerden (öğretmen, öğrenci, yönetici, veli vb.) bilgi alınmaktadır.					
32. Sosyal Bilgiler ders etkinliklerindeki konu alanları önceki öğrenmelerle ilişki kurulabilecek niteliktedir.					
33. Sosyal Bilgiler ders etkinliklerinde iletişim bütün öğeleriyle bulunmaktadır.					
34. Sosyal Bilgiler ders etkinlikleri okullarımızda gerçekleştirilebilecek niteliktedir.					
35. Sosyal Bilgiler ders etkinliklerinde yer alan bilgilerin sunuş sırası öğretim ilkelerine uygun bir şekilde düzenlenmiştir.					
36. Sosyal Bilgiler ders etkinliklerinde kazanımlar öğretim ortamlarında gerçekleştirilmektedir.					
37. Sosyal Bilgiler ders etkinlikleri toplumun genel beklentilerini yansıtmaktadır.					
38. Sosyal Bilgiler ders etkinlikleri uygulanabilir niteliktedir.					
39. Etkinliklerin değerlendirilmesi etkinliğin başladığı andan itibaren bitiminden belli bir süre sonraya kadar devam etmektedir.					
40. Sosyal Bilgiler ders etkinlikleri sonunda öğrenciler ürettiklerini sınıfta sunarak özgüven kazanabilmektedir.					

Değerli Öğretmenim,
Anketimize katıldığınız ve samimiyetle cevapladığınız için teşekkürü bir borç biliriz.